

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Mezinárodních studií

Bakalářská práce

2013

Renata Schielová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Mezinárodních studií

Renata Schielová

Autobusový bojkot v Montgomery

Akcelerace hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů v

USA

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Renata Schielová**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Francis Raška, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

SCHIELOVÁ, Renata. *Autobusový bojkot v Montgomery. Akcelerace hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů v USA*. Praha 2013. 39 s. Diplomová práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií.

Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Francis Raška, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá obdobím a událostmi, které lze považovat za nejbouřlivější v národních dějinách Spojených států Amerických. Jedná se o 50. a 60. léta 20. století, během kterých došlo k revoluci v občanských právech pro Afroameričany. V této době došlo k významnému posunu kupředu. Iniciátory protestů proti segregaci černochů se stali Rosa Parksová a Martin Luther King, který ve svém úsilí o spravedlivou společnost pokračoval až do své smrti. Samozřejmě již před touto bouřlivou dekádou se objevovaly náznaky snah o změnu situace, ale zkostnatělá americká společnost nechtěla měnit téměř století zažité zvyky.

I přes skutečnost, že incident v Montgomery s Rosou Parksovou, její zatčení za porušení segregáčnických zákonů a následný autobusový bojkot v Montgomery, nebyl první událostí tohoto druhu, z hlediska načasování šlo o spouštěcí mechanismus, který dokázal vyburcovat Afroameričany k činnosti. Do jejich čela se postavil právě M. L. King. Následovala vlna demonstrací a mnoho různých akcí, které měly vyjádřit nespokojenost se segregací Afroameričanů z veřejného života. I přes často tvrdé zásahy policejních složek ve svém úsilí nepolevovali.

Znatelnějšího pokroku v dosažení rovnoprávnosti Afroameričané dosáhli až při příchodu J. F. Kennedyho do Bílého domu. Během jeho funkčního období byl podán návrh na komplexnější podobu zákona o občanských právech, který vstoupil v platnost po jeho smrti v roce 1964 a následoval zákon o volebním právu z roku 1965. To byly první úspěchy, kterých černoši dosáhli. Získali stejná práva jako bílí Američané, ale mentalita společnosti se

nemohla změnit ze dne na den. Museli ujít ještě dlouhou cestu, než byli celou společností přijati jako rovnoprávní občané Spojených států.

Abstract

This Bachelor thesis deals with the civil right movement of African-Americans in United States in 1950s and 60s. It was a period when the movement gained mass form. A key event was the arrest of Rosa Parks for violating of segregation law. A Montgomery bus boycott was the first mass action of that Movement, which was successfully completed. They achieved desegregation in public transportation. The protest actions and demonstrations then ran across the United States.

The leading figure of the Movement was Martin Luther King. Despite significant obstacles continue to work towards equality of black Americans. The Civil right Movement achieved significant progress during the term of president J. F. Kennedy and then during the term of president Lyndon B. Johnson. At this time, Congress passed two very important laws. Civil Right Act took affect in 1964 and Law Act in 1965. Despite the fact it took a long time for America to accept African-americans as equals.

Klíčová slova

Afroameričané, občanská práva, Martin Luther King, autobusový bojkot, Montgomery, zákon o občanských právech, volební zákon.

Key words

African-Americans, civil rights, Martin Luther King, bus boycott, Montgomery, Civil Right Act, Voting Right Act.

Rozsah práce: 86 770 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 18. 7. 2013.

Renata Schielová

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala mému vedoucímu práce doc. PhDr. Francisovi Raškovi, Ph.D. a doc. PhDr. Jirímu Vykoukalovi, CSc. za jejich čas a cenné rady, které mi věnovali při psaní této práce a řešení dané problematiky.

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno: Renata Schielová

E-mail: Renata.Schielova@email.cz

Semestr: ZS

Akademický rok: 2012/2013

Název práce:

Autobusový bojkot v Montgomery. Akcelerace hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů v USA.

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok): LS, 2013

Vedoucí bakalářského semináře: doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Vedoucí práce (není povinné): doc. PhDr. Francis Raška, Ph.D.

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Spojené státy působily během i po druhé světové válce navenek jako supervelmoc, ale uvnitř byly zmítány problémy týkající se rasové rovnoprávnosti. 50. a 60. léta lze považovat za nejneklidnější období v oblasti domácí politiky v dějinách Spojených států. Zde jsem si musela položit otázku, jak je možné, že takto vyspělá země, vystupující navenek jako ochránce slabších států a partner Západu ve studené válce, připustila, že někteří její obyvatelé neměli stejná práva jako jejich bílá většina. Na tuto otázku samozřejmě nedokážu odpovědět, ale toto téma jsem si vybrala proto, abych pochopila okolnosti celkové situace a proč byla zrovna polovina 20. století v otázce rasové rovnosti takto bouřlivá.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cílem této bakalářské práce bude zmapovat počáteční období akcelerace hnutí za práva Afroameričanů v USA. Konkrétně se zaměřím na autobusový bojkot ve městě Montgomery, který lze pokládat za revoluční událost ve vztazích mezi bílými a černými obyvateli USA. Pozornost budu věnovat dvěma nejdůležitějším postavám této doby - M. L. Kingovi a Rose Parksové.

Základní otázkou, na kterou se budu snažit odpovědět, je co vedlo k tak masovému protestu proti nespravedlnosti, jejíž kořeny lze nalézt daleko v minulosti, jaké byly jeho důsledky, zdali situace souvisela se změnami ve společnosti a politice.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Ačkoliv se určité snahy o zlepšení situace černochů objevily již na začátku 20. století a v průběhu druhé světové války byly ještě zřetelnější, skutečným mezníkem se stala až 50. a 60. léta. Prezident Eisenhower se během prvních let ve funkci zasadil o zrušení rasové segregace v některých veřejných službách. Zásadním krokem na cestě k zrovnoprávnění bylo rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě Brown vs. školská rada ve prospěch černochů. S tímto výsledkem se odmítly smířit především jižní státy, kde nepřátelství vůči afroameričanům ještě zesílilo. Rasovým zákonům se, i přes možné nebezpečí, v roce 1955 postavili černošští obyvatelé města Montgomery bojkotem autobusové dopravy, která trvala více než rok. Hlavními iniciátory bojkotu byli Rosa Parksová a Martin Luther King. R. Parksová svým činem vyjádřila pocity všech ostatních Afroameričanů, kteří již neměli trpělivost čekat, až se jejich situace sama zlepší. Stala se tak svým způsobem spouštěcím mechanismem hnutí, které v následujících desetiletích dosáhlo obrovských rozměrů a v jehož čele stál Martin Luther King. Společným úsilím, navzdory překážkám, dosáhlo hnutí mnohých úspěchů, jednalo se hlavně o přijetí zákona o občanských právech a volebního zákona.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

První kapitoly práce se budu věnovat obecné charakteristice období, během kterého se hnutí za občanská práva Afroameričanů začalo formovat, zaměřím se na politické i sociální problémy dané doby a na postavení černochů v tehdejší společnosti. Stěžejní část práce bude věnována samotnému autobusovému bojkotu v Montgomery, jeho hlavním osobnostem, Rose Parksové a Martinu L. Kingovi. Budu se snažit rozebrat důvody, proč až bojkot v Montgomery rozpoutal tak masové hnutí. Následně se budu zabývat dalším vývojem na poli občanských práv a výsledkům, kterých hnutí dosáhlo v 60. letech, tedy schválením volebního zákona a zákona o občanských právech.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

BRANCH Taylor. Parting the waters. America in the King years 1954 – 63.

CHAFE H. William. Civilities and civil rights. Greensboro, North Carolina, and the Black Struggle for Freedom.

DALLEK Robert. Kennedy, Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963.

DVOŘÁKOVÁ Vladimíra, Spojené státy americké: Společnost a politika.

HACKER Andrew. Two Nations. Black and white, separate, hostile, unequal.

HALBERSTAM David, Černobílé desetiletí: Padesátá léta a spojené státy.

HEIDEKING Jürgen. Američtí prezidenti, 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona.

RYSKOVÁ Světlana, Martin Luther King.

TINDALL B. George, SHI E. David, Dějiny Spojených států amerických.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Úvod	2
1. Postavení Afroameričanů ve společnosti v první polovině 20. století	5
1. 1. Padesátá léta a případ Brown vs. Školská správa Topeka	8
1. 2. Úloha médií v procesu zrovnoprávnění	9
2. Akcelerace hnutí za občanská práva černochoů	10
2. 1. Martin Luther King Jr.	12
2. 2. Rosa Parksová	13
3. Bojkot autobusové dopravy ve městě Montgomery	14
4. Důsledky autobusového bojkotu	19
4. 1. Little Rock.....	20
4. 2. Nový způsob protestů a nový prezident	21
5. JFK v boji za občanská práva	23
5. 1. Birminghamská kampaň	24
5. 2. Pochod na Washington, vzrůstající vliv černé moci.....	26
6. Prezident Johnson a „Velká společnost“	29
6. 1. Kam kráčíš, Ameriko?	31
6. 2. Pochod Selma – Montgomery	33
Závěr	36
Summary.....	38
Použitá literatura.....	39

Úvod

„The problem of the twentieth century is the problem of the color line“

W. E. B. Du Bois¹

Segregace menšin, ať už z náboženských, politických či rasových důvodů, je i v dnešní době stále často zmiňovaným tématem v médiích, politických diskusích a mnoha dalších oblastech veřejného i soukromého sektoru. Ohlédneme-li se do minulosti, konkrétně do minulosti Spojených států amerických, nalezneme zde dlouholetou tradici při uplatňování rasových segregáčnických zákonů vůči černochům. Až na výjimky byly tyto zákony a segregáčnická politika vůči Afroameričanům uplatňována nejvíce na konci 19. století a posléze celou první polovinu století dvacátého.

Určité snahy o změnu, či známky boje o zrovnoprávnění lze sledovat i dříve, ale právě 50. a následně 60. léta 20. století lze považovat za klíčová, protože během nich došlo k radikálnímu obratu ve vývoji hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů i občanských práv samotných. Jako téma bakalářské práce jsem tedy zvolila autobusový bojkot ve městě Montgomery, který se odehrál v roce 1955 ve státě Alabama na americkém jihu. Tuto událost jsem vybrala hlavně z toho důvodu, že ji lze považovat za rozhodující, či dokonce revoluční, při formování hnutí za zrovnoprávnění černochů ve Spojených státech Amerických i ve vztazích mezi bílými a černými obyvateli USA.

Cílem mé bakalářské práce bude na případu autobusového bojkotu v Montgomery vysvětlit, co bylo příčinou takto rozsáhlé akcelerace a růstu hnutí v daném období, a jakým způsobem změnil bojkot v Montgomery boj o desegregaci a rovnoprávnost pro afroamerické obyvatele v Americe. Během bojkotu došlo k dosud nevídaným událostem, kdy se Afroameričané dokázali sjednotit a po celý rok bojkotovali veřejnou autobusovou dopravu, aby dali najevo nesouhlas se stavem tehdejší společnosti a se segregáčnickými zákony. To vše se odehrálo po zatčení afroamerické občanky Rosy Parksové, když odmítla přenechat své místo v autobuse bílému.

¹ Citace převzata z: CHAFE H. William, *Civilities and civil rights. Greensboro, North Carolina, and the Black Struggle for Freedom*. Vydalo nakladatelství Oxford university press, New York, v roce 1980, str. 3.

Mezi základní otázky, které si pokládám a na které se budu ve své práci snažit odpovědět, jsou příčiny tak mohutné akcelerace hnutí, ke kterému v 50. a 60. letech, jak je možné, že jedna obyčejná žena dokázala svým činem probudit k životu tak ohromné masy lidí, kteří začali aktivně bojovat za svá práva, když se to mnohým jejím předchůdcům nepodařilo. Byla příčinou nynějšího úspěšného tažení za zrušení segregace i změna společenského klimatu, domácí a zahraniční politiky USA i události ve světě, které bezprostředně Spojené státy ovlivňovaly?

Při tvorbě této práce budu postupovat chronologicky. První kapitoly věnuji obecné charakteristice období, během kterého se začalo formovat hnutí za práva Afroameričanů, nastíním politickou situaci i sociální problémy dané doby a především postavení Afroameričanů v tehdejší společnosti. Na příkladu výsledků tehdejších soudních procesů vedených s černochoy ukážu postoj společnosti a vývoj v otázce občanských práv. Stěžejní část práce budu věnovat samotnému autobusovému bojkotu, jeho příčinám, průběhu i následkům, jeho medializaci a samozřejmě hlavním osobnostem Rose Parksové a především Martinu Lutheru Kingovi. Poslední kapitoly práce budu věnovat následnému vývoji hnutí a jeho snah o dosažení úplných občanských práv a volebního práva pro Afroameričany, postoji Kongresu a jižních států na návrhy o změnách v daných zákonech během funkčních období prezidenta J. F. Kennedyho a Lindona B. Johnsona. Své poznatky shrnu v závěru.

Shrnutí použité literatury

K danému tématu existuje nespočetné množství literatury a to převážně v anglickém jazyce. Ke své práci jsem využila jak anglickou literaturu, tak česky psaná díla. Jak jsem již zmiňovala, první kapitoly budou obecného charakteru, zaměřené na dobové klima a vývoj vztahů mezi černochoy a bělochoy napříč 20. století. K tomuto účelu využiji knihu Vladimíry Dvořákové *Spojené státy americké, společnost a politika*, vydalo nakl. Libri v roce 2002, a také dílo Davida Halberstama *Černobilé desetiletí, Padesátá léta a Spojené státy*, vydalo nakl. Prostor, v roce 2002. Tato kniha se velmi podrobně zabývá výkladem dějin USA v 50. letech, tedy v době, kdy se odehrály klíčové události spojené se vznikem Hnutí za zrovnoprávnění afroameričanů. Pro charakteristiku období, které předcházelo vzniku hnutí, jsem zvolila dílo George B. Tindalla a Davida E. Shi *Dějiny spojených států amerických*, vydalo nakl. Lidové noviny, v roce 1998.

Stěžejní část bakalářské práce se opírá především o anglickou i českou literaturu, která se podrobněji zabývá danými tématy. Obdobím, během kterého se měnil pohled Ameriky na občanská práva menšin, obzvláště černochů, se zabývá trilogie knih od Taylora Branche. Já pro svůj účel využila dílo *Parting the Waters: America in the King Years, 1954–1963*.

Závěrečné kapitoly se podrobněji věnují dvěma prezidentům té doby. Jednalo se o J. F. Kennedyho a L. B. Johnsona. V této části práce jsem se zaměřila na jejich domácí politiku a postoj k rasové segregaci a úspěchům, které bylo v oblasti občanských práv dosaženo, tedy volebním zákonem a zákonem o občanských právech. K tomuto účelu mi jako hodnotný zdroj posloužily knihy Jürgena Heidekinga *Američtí prezidenti, 41 portrétů od George Washingtona po Biilla Clintona* a životopis JFK od Roberta Dalleka *Kennedy, Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963*.

Velmi přínosnou knihou mi bylo v průběhu celé práce dílo Světlany Ryskové *Martin Luther King*, které je i přes malý počet stran v porovnání s ostatními díly, velmi komplexní a poskytlo mi důležité informace o osobnosti M. L. Kinga i době, ve kterém se události odehrávaly.

Cenným zdrojem informací mi byla také databáze Jstore, obsahující množství článků a knih v elektronické podobě, které se zabývají problematikou boje Afroameričanů za občanská práva, jako příklad mohu uvést práci Beverly W. Jonese *Before Montgomery and Greensboro: The Desegregation Movement in the District of Columbia, 1950 – 1953*, která se zabývala právě událostmi odehrávající se před autobusovým bojkotem v Montgomery a které jsou často opomíjené, či dílo *Collective Forgetting and the Symbolic Power of Oneness: The Strange Apotheosis of Rosa Parks*, jejímž autorem je Berry Schwartz a zabývá se zde právě otázkou, proč je Rosa Parksová považována za jedinečnou, často označována za matkou hnutí.

1. Postavení Afroameričanů ve společnosti v první polovině 20. století

„Americká posedlost rasou existovala již od chvíle, kdy první Evropané připluli ke břehům Ameriky a spatřili zde její původní obyvatel.“² Od této chvíle byly tyto původní národy zotročovány, masakrovány a izolováni od nově příchozích. Ovšem mnohem hlubší a více znepokojivý význam získala rasa až během období, kdy byly do Ameriky zavlčeni otroci z Afriky.

Ačkoliv bylo otroctví zrušeno již v roce 1863, trvalo téměř sto let, než černoši alespoň částečně dosáhli rovného postavení ve společnosti, jako jejich bílí spoluobčané. Do té doby byly životy Afroameričanů řízeny segregačními zákony, které sice nepopíraly jejich svobodu, ale nutily je žít odděleně od bělochů. Hlavní doktrínou segregace byla věta „*Separate, but equal*“ (oddělení, ale sobě rovní). Černoši byli stále více vytlačováni z veřejného života a institucí. Obzvláště na americkém Jihu byla segregace velmi tvrdě uplatňována a právě zde se nejvíce usilováno o zrušení občanských práv pro Afroameričany a to především na konci 19. a začátku 20. století. V popředí těchto snah stál stát Mississippi, následovaný Alabamou, Oklahomou, Virginií, Georgiou a Severní Karolínou. Tyto státy, hlavně Alabama, byly domovem konfederace, branou do světa plantáží a hluboko zakořeněných tradic s tím spojené. Z toho vyplývala i jejich silná rezistence vůči jakýmkoliv změnám.

Segregace nejdříve postihla dopravu, v první řadě vlakovou, poté se rozšířila i do ostatních veřejných sektorů. Precedentní případ se odehrál v Louisianě a na dalších padesát let určil vývoj občanských práv černochoů. Tehdy Nejvyšší soud rozhodl ve věci Plessy versus Ferguson ve prospěch bílých, když Afroameričan porušil jeden ze zákonů a posadil se do vagónu pouze pro bílé. Soud rozhodl, že „*segregační zákony jsou obecné, ne-li všeobecné, v kompetenci státní legislativy prováděné její policejní mocí.*“³ Do té doby byla občanská práva upravována čtrnáctým a patnáctým dodatkem Ústavy a zajišťoval Afroameričanům, že mají stejné právo na soudní proces, ochranu zákona a právo volit, jako ostatní obyvatelé USA. Právě rozhodnutí v případě Plessy versus Ferguson čtrnáctý dodatek Ústavy zcela popřelo.

Patnáctý dodatek zaručoval rovnost všem rasám a národům, ale ono oddělení černochoů ze společnosti podle Nejvyššího soudu nepopírá rovnost a neporušuje ani zmíněný dodatek.

² Citace převzata z: HACKER Andrew, *Two Nations. Black and white, separate, hostile, unequal*. Vydalo nakladatelství Ballantine books, New York, v roce 1995, str. 3.

³ Citace převzata z: TINDALL D. George, SHI E. David, *Dějiny spojených států amerických*. Vydalo nakladatelství Lidové noviny, Praha, v roce 1998, str. 376.

Segregace se tedy stala zákonnou a brzy se rozšířila po celých Státech. Velmi často byla doprovázena násilím. Lynčování nebylo ničím neobvyklým, v prvních letech 20. století zemřelo průměrně 93 obětí ročně, z čehož na jihu tvořili oběti 92% z celkového počtu.⁴

Během první světové války docházelo k odlivu pracovních sil na frontu a jejich místa tak byla uvolněna nové pracující třídě, ženám a černochům. Tato příležitost způsobila odliv černého obyvatelstva z jihu na sever do větších měst. S novými příchozími se objevovaly nové konflikty. Bílí obyvatelé nebyli z přílivu černochů nadšeni, hlavně proto, že představovali levnou pracovní sílu a tudíž konkurenci, a často vyvolávali potyčky, které vyvrcholily v konfliktech, jež si vyžádaly několik desítek mrtvých na obou stranách. Stalo se tak například v Saint Luis, nebo v Chicagu. I přes tyto problémy znamenalo pro černochy stěhování na sever určité změny k lepšímu. Kromě většího počtu pracovních příležitostí to znamenalo především více svobody v jednání a projevu. Začaly se tak tvořit vhodné podmínky pro zvyšování politického vlivu Afroameričanů a formování počátečních hnutí odporu. Nástrojem vyjadřování nespokojenosti se nejprve stala literatura, hudba. V této souvislosti hovoříme o tzv. „*harlemské renesanci*“.⁵ Na druhou stranu příliv černochu do velkých měst zapříčinil vznik chudinských černošských ghett, jež byla zdrojem nových konfliktů.

Stěhování do velkých měst na Severu nebylo tedy pro Afroameričany bezproblémové. Segregace a rasové předsudky existovaly i zde, ale významnou změnou k lepšímu byla možnost volit. 6 milionů⁶ nově příchozích potenciálních voličů představovalo pro politiky atraktivní cíl. Nejedni viděli v černoších stěhujících se na Sever potenciál, na kterém by mohl stavět svou kariéru a byl ochoten kvůli tomu riskovat ztrátu hlasů u občanů, kteří byli výhradně proti zrušení segregace. Mnozí, včetně Eisenhowera, Kennedyho a posléze i Johnsona, se chtěli zapsat do historie svým podílem na změně občanských práv pro Afroameričany.

⁴ Ibidem.

⁵ Harlemská renesance představovala kulturní hnutí první poloviny 20. století, jejíž centrum bylo v Harlemu v New Yorku. Ovlivnila některé černé umělce žijící za oceánem, převážně ve Francii. Jejím charakteristickým znakem byla hrdost na příslušnost k černochům, boj s rasismem, podpora integrace. Převzato z: TINDALL D. George, SHI E. David, *Dějiny spojených států amerických*. Vydalo nakladatelství Lidové noviny, Praha, v roce 1998, str. 532.

⁶ Statistický údaj převzat z: FRIEDMAN J. Michael, *Free at Last*. Vydalo Bureau of International Information Programs, v roce 2008, str. 53. Dostupné z: <http://www.america.gov> Ověřeno ke dni: 4. 7. 2013.

Ve stejnou dobu vznikla nová černošská organizace Národní sdružení pro povznesení barevného obyvatelstva (National Association for the Advancement of Colored People, NAACP.) V čele této asociace původně stáli vesměs vysoce postavení běloši, spolu s některými černošskými vůdci, např. W. E. B. Du Bois, jež byl americký sociolog s ghanskými kořeny, politický aktivista a bojovník za rasovou rovnoprávnost. Organizace bojovala proti diskriminaci, mezi její první snahy o změnu legislativy byla kampaň proti lynčování, které bylo doposud běžnou součástí života, převážně na Jihu. Ačkoliv bylo schvalování zákona zastaveno právě jižanskými senátory, tato kampaň přinesla příznivé výsledky ve snížení počtu případů lynčování. NAACP se také snažila o opětovné dodržování občanských práv, které všem občanům zaručovaly dodatky čtrnáct a patnáct. Důležitým milníkem se stal případ Norris versus Alabama z roku 1935, kdy soud rozhodl ve prospěch obviněných ze znásilnění dvou bílých žen a to především proto, že těmto obviněným byla stále odpírána zákonná rovnocenná ochrana. Tento případ posléze tvořil důležitý precedens pro pozdější soudní spory.

Druhá světová válka přinesla další pokrok v postavení černošského obyvatelstva. Afroameričané byli původně odmítáni, když se chtěli podílet na obraně vlasti, ale rok 1940 byl pro tuto sféru zlomovým. Bylo rozhodnuto, že od této chvíle se budou v důstojnických školách školit černoši i běloši společně, a to s výjimkou škol pilotních.

Barevní žadatelé o zaměstnání v továrnách se v těchto dobách často potýkali s diskriminací, ale i tomu učinila vláda, pod pohrůzkou masového pochodu na Washington, za dost. Byl přijat zvláštní výnos, který ukončil diskriminaci při přijímání pracovníků do obranného sektoru a při náboru účastníků výcvikových programů, neboť požadoval, aby každá smlouva o udělení zbrojní zakázky povinně obsahovala protidiskriminační klauzuli.⁷ Tyto změny opět nastartovaly migrační vlnu z Jihu a podnítily prosazování zrušení segregace a diskriminace i v dalších odvětví mimo zbrojní průmysl. Stejně jako během první světové války, se masová migrace černošů setkala s nepřátelským přístupem bělochů, žijících ve městech, kam Afroameričané směřovali. Násilné potyčky, ale nikdy nenabýly takových rozměrů jako během první světové války.

Těsně po válce byly otevřené projevy rasismu a diskriminace častější, častěji se také objevovaly případy lynčování. Jeho častými oběťmi byli právě váleční veteráni, kteří si již

⁷ Ibidem. 609

nemínili nechat líbit stálé ponižování. Pro uvědomělejší část amerického obyvatelstva byly tyto případy strašákem, které si spojovali s nedávnými hrůzami fašismu. Vláda potřebovala udržet alespoň navenek pocit, že v otázkách ras neexistuje v Americe problém. Spojené státy si potřebovaly před zbytkem světa udržet dojem země, o kterou se lze opřít, měla představovat pomocníka, vzor a příklad pro ostatní. Nebylo by tedy ku prospěchu, kdyby se ukázalo, že tento vzor demokracie vytlačuje černochoy na okraj společnosti a že tito její obyvatelé dosud ani nemají základní občanská práva. „*V 17 státech byla zákonem ustavena segregace veřejných míst, ve 14 státech oddělená autobusová doprava a ve 21 státech byly oddělené školy pro bílé a černé děti. Vedle této oficiální, zákonem posvěcené segregace, existovala v každodenním životě mnoha ostatních států nerovnoprávnost v najímání bytů, v přijímání do práce, při využívání kulturních zařízení, apod.*“⁸

1. 1. Padesátá léta a případ Brown vs. školská správa Topeka

Padesátá léta 20. století, nebo alespoň jejich první polovina, se mohou zdát jako léta relativního klidu mezi předchozími válečnými léty a následným obdobím, které bylo plné zvrátů v oblasti domácí i zahraniční politiky. Leze říci, že byly určitým odrazovým můstkem pro nadcházející revoluce. Právě proto již zde lze pozorovat určité společenské vření. V roce 1953 nastoupil do prezidentského úřadu Dwight D. Eisenhower plný odhodlání dosáhnout v oblasti občanských práv pokroku. V první polovině 50. let se sám zasadil o zrušení rasové segregace v některých veřejných službách. Ovšem sám pochyboval, že by občany dokázal přinutit prostřednictvím zákonů k integraci s Afroameričany. Iniciativu tedy přenechal raději soudním orgánům.

Národní asociace pro povznesení barevného obyvatelstva již od 30. let pracovala na přezkoumání hesla „*oddělení, ale sobě rovni*“ aplikovaného i ve školství. K Nejvyššímu soudu se, ale dopracovala až v první polovině 50. let. Případ známý pod názvem Brown versus topecká školská správa byl projednáván od roku 1952. Občan Oliver Brown podal žalobu, protože jeho dcera nemohla navštěvovat školu pro bílé děti. Došlo tedy k přezkoumání školského systému v jižních státech, který sice byl separovaný, ale nikdy rovný pro bílé i černé. Již dlouho předtím vydal Gunnar Myrdal knihu *Americké dilema*, v níž uvádí, jak je na vzdělání bílých vynakládáno mnohonásobně více peněžních prostředků než na vzdělání pro černošské děti. Po dvou letech se Nejvyšší soud nakonec vydal prohlášení, že

⁸ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 22.

rasová segregace ve školách je protiústavní. Případ Brown se měl posléze stát normou pro řešení podobných případů.

Rozhodnutí soudu bylo přijato jižními státy celkem klidně, ale pouze na první pohled. Brzy se zdvihla vlna odporu. Postoj k černochům se tak ve státech hluboko na Jihu ještě zhoršil a vedl ke vzniku Rad bílých občanů, jejichž cílem bylo zastavit jakékoliv integrační pokusy. Nakonec jižanští kongresmani obvinili Nejvyšší soud, prostřednictvím tzv. jižanského manifestu, ze zneužívání soudních pravomocí a odmítli se jeho rozhodnutím řídit. Tak zde do roku 1956 neexistovala jediná škola, kam by bílé a černé děti chodily společně. Jakýkoliv pokus černochů o zvrácení situace byl tvrdě potrestán, ať již ztrátou zaměstnání, nebo odmítnutím poskytnutí služeb ve veřejných institucích, např. bankách. V nejhorších případech bílí rovnou přistoupili k použití násilí. Nejvíce takových případů se odehrálo opět v Mississippi.

1. 2. Úloha médií v procesu zrovnoprávnění

I přes skutečnost, že se jižní státy rozhodly popírat rozhodnutí Nejvyššího soudu a bojkotovat všechny snahy o integraci s černochy, byl případ Brown versus topecká školská správa krokem kupředu na cestě k jejich zrovnoprávnění. Hnutí za rovnoprávnost černochů a odstranění segregace se dalo do pohybu především vlivem působení dvou činitelů, jednak právě díky touze Afroameričanů dosáhnout rovného postavení ve společnosti, a jednak vlivem stále silnějšího působení médií na veřejné mínění. „*Spolu se vzájemně posilovali, nabývali na rozhodnosti a společně vytvářeli to, čemu se říká hnutí. Právě toto hnutí spolu s médii začalo Ameriku učit, co jsou občanská práva.*“⁹

V souvislosti se vzrůstající mocí médií se neblaze proslavil případ vraždy čtrnáctiletého černošského chlapce Emmetta Tilla, jehož jediným proviněním bylo, že hovořil nevhodným způsobem s bílou ženou. Chlapec pocházející z Chicaga byl na návštěvě u příbuzných v Mississippi. Vzhledem k tomu, že pocházel z velkého průmyslového města na severu, jeho vražda přitáhla pozornost zdejší početné černošské komunity. Jejich komunita představovala také potencionální skupinu nových voličů, a proto celá záležitost přitáhla místní

⁹ Citace převzata z: HALBERSTAM David, *Černobílé desetiletí, Padesátá léta a Spojené státy*, vydalo nakl. Prostor, Praha, v roce 2002, str. 391.

bělošské noviny. Všichni čtenáři, nezávisle na barvě pleti, byli pobouřeni brutalitou tohoto případu a dožadovali se spravedlnosti.

Celý případ přilákal na Jih mnoho novinářů a televizi, která všemu ještě dodala na dramatičnosti. Nová generace mladých novinářů nebyla tak konzervativní a zkušenosti z války způsobily odpor k jakýmkoliv projevům segregace. Medializací tohoto případu tak získali nové téma, jež zajímalo celou zemi. Tímto tématem byla právě občanská práva.

2. Akcelerace hnutí za občanská práva černochoů

50. a 60. léta 20. století byla dobou, kdy hnutí za občanská práva Afroameričanů získávalo jinou podobu než doposud a hlavně obdobím, kdy se americká společnost masově vzepřela stávajícímu systému zákonů. „*Přinesla a prosadila radikální změnu jak v životě společnosti, tak v politické sféře. V mnohém navázala a inspirovala se zkušenostmi z různorodých hnutí, která vznikala v období předcházejícím.*“¹⁰ Tou hlavní změnou, kterou hnutí prošlo, byl jeho rozsah a masovost. Značnou úlohu sehrála též masmédiá, díky kterým se dostalo do podvědomí širokému okruhu lidí po celém světě.

Autobusový bojkot v Montgomery byl svým způsobem mezníkem. Před ním mělo hnutí odlišný charakter, nemělo tak velký smysl pro kolektiv, solidaritu, ve svém úsilí v oblasti občanských práv bylo spíše latentní a bezmocné, nemělo přesně stanovený reálný cíl, kterého by se pokusilo dosáhnout. Vůdčí osobnosti hnutí stále spíše spoléhali na pomoc ze strany vlády. I přes to existují případy mužů a žen, kteří rebelovali proti segregaci černochoů. Jejich počet významně vzrostl po druhé světové válce, v 50. letech již byli na denním pořádku. Tyto lidé, nazývání „*neviditelnými vůdci*“¹¹ tedy předcházeli Rosu Parksovou a svým úsilím jistě přispěli k pozdějšímu zrušení segregace ve veřejné dopravě a mnoha dalších oblastech života. Jako příklad můžu jmenovat Irene Morgan (1944) v jejímž případě označil soud segregaci jako protiústavní, Claudet Colvin, která byla za porušení segregačního zákona, podobně jako paní Parksová zatčena a mnoho jiných.

¹⁰ Citace převzata z: DVOŘÁKOVÁ Vladimíra, *Spojené státy americké, Společnost a politika*. Vydalo nakladatelství Libri, Praha, v roce 2002, str. 241.

¹¹ Převezato z: SCHWARTZ Barry, *Collective Forgetting and the Symbolic Power of Oneness: The Strange Apotheosis of Rosa Parks*. Práce je součástí *Social Psychology Quarterly*, Vol. 72, No. 2 (Jun., 2009), pp. 123-142. Vydala American Sociological Association, v roce 2009. Str. 127. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/25593914>, ověřeno ke dni: 15. 7. 2013.

Na počátku 50. let se hnutí dočkalo několika úspěchů, ale bylo třeba zajistit, aby uzákoněná desegregace fungovala také v praxi, jako tomu bylo v případě, kdy byla segregace školství označena za protiústavní (1954). Proti tomuto rozhodnutí se postavila většina jižanských států, která odmítala afroamerické děti vpustit do škol pro bílé. Střety mezi bílými a černými musela v tomto případě řešit federální vláda či armáda. Stejně tomu bylo i v městečku Little Rock v roce 1957, o kterém se ještě budu zmiňovat později. Studenti byli v mnoha případech často zastrašováni bělošskými organizacemi, v některých případech se této role ujal i Ku-klux-klan, který byl v té době již na ústupu.

Bylo třeba také vyřešit problematiku segregace v dalších oblastech veřejného života, tedy v dopravě, restauracích, na veřejných prostranstvích, aj. Na tyto další oblasti se soustřeďovaly mnohé další organizace, které byly součástí hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů. Za zmínku určitě stojí Mary Church Terellová a její pokusy o zrušení segregace. Jestli je Rosa Parksová označována za matku hnutí, tak Terellová je jeho prababičkou. V roce 1950 spustila kampaň za integraci veřejných stravovacích míst ve Washingtonu, DC. Po třech letech bojkotů, protestů, „sit-ins“ (později známé z Greensboro) a demonstrací, bylo oddělení veřejných stravovacích míst označeno za protiústavní. Díky jejímu úsilí se rozhodnutí soudu přiklonilo na stranu Afroameričanů, sám prezident USA vyjádřil v tomto směru svou podporu a hnutí také získalo sympatie mnohých bělochů. *„Její kampaň dodala úctyhodnost radikálním praktikám. Vydělala cestu pro větší útok na občanská práva a proti segregaci, ke kterému došlo v 60. letech.“*¹²

Afroameričané zvolili metodu porušování segregačních zákonů. Jejich porušováním se pokoušeli vyvolat soudní procesy, na kterých by upozornili veřejnost, jak nespravedlivé tyto zákony jsou. Stejný cíl si kladli i organizátoři masových pochodů a shromáždění, která byla velmi často násilně potlačena policejními jednotkami. Takovýmto centrem hnutí se stalo městečko Montgomery, v státě Alabama, ze kterého pocházel i jeho pozdější vůdce Martin Luther King.

¹² Citace převzata z: JONES W. Beverly, *Before Montgomery and Greensboro: The Desegregation Movement in the District of Columbia, 1950-1953*. Vydal Clark Atlanta University v roce 1982, str. 154. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/274463>, ověřeno ke dni 16. 7. 2013.

2. 1. Martin Luther King Jr.

Vrátíme-li se do 20. let 20. století, toto období bylo pro Spojené státy dobou bohatství a prosperity. Na konci této éry se narodila osobnost, která se do dějin a povědomí Ameriky zapsala jako jeden z nejvýznamnějších vůdců formujícího se hnutí za práva černochů. „Podařilo se mu ukázat nejpálčivější problémy černochů, odhalit některé jejich příčiny, vytyčovat postupné cíle hnutí za občanská práva a nalézt vhodné formy boje za jejich dosažení.“¹³ King se narodil do rodiny alabamského kazatele, ale větší část svých studií strávil na Severu, takže tolik nepocíťoval rasovou diskriminaci, jako v jiných oblastech Spojených států. I přes to měl velmi dobře vyvinuté sociální citění a velmi záhy si uvědomil, kam chce, aby se ubírala jeho životní dráha.

Martin Luther King chtěl pomáhat lidem. Ke splnění svého cíle mu pomáhal i vrozený řečnický talent a přirozená autorita, kterou vyzařoval. Během svých studií, našel silnou inspiraci v Ghándhím. „Překvapila ho jednoduchost Ghándhího myšlenky nenásilného protestu a občanské neposlušnosti. To, jak s pomocí minimálních, ale účinných prostředků dosáhl obrovských úspěchů.“¹⁴ Proto se také sám King začal zabývat myšlenkou, že by Ghándhího metody aplikoval v podmínkách hnutí za práva Afroameričanů. V té době, byly pro Kinga tyto myšlenky pouhou teorií, připravoval se na kariéru duchovního a nikdy by nepomyslel, že by se stal vůdcem nějakého hnutí. Autorka knihy *Martin Luther King* Světlana Rysková si pokládá otázku, která ve spojitosti s tématem jistě napadne většinu. „Co vedlo Kinga k podobným otázkám v souvislosti s Ghándhím?“¹⁵ Jak sama následně odpovídá, významnou roli sehrály životní zkušenosti a jeho dospívání v období, kdy bylo černošské hnutí na vzestupu, množství Afroameričanů emigrovalo na Sever do měst s nadějí na lepší život, ale tento sen se plnil jen malému procentu z nově příchozích. Velká část z nich naopak musela žít v neúnosných podmínkách přelidněných slumů.

Otázka zrovnoprávnění se stala významným nástrojem poválečné předvolební kampaně. Vládním činitelům ovšem nešlo tolik o zlepšení životních podmínek černochů, jako o udržení si důležitých hlasů do nadcházejících voleb. Po znovuzvolení prezidenta Trumana bylo očekáváno, že dostojí svým předvolebním slibům, ale v konečném důsledku bylo

¹³ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 9.

¹⁴ Ibidem, str. 20.

¹⁵ Ibidem, str. 21.

aplikováno jen málo změn. I přesto Afroameričané nepodnikli žádné radikálnější kroky k dosažení změn, ale vyčkávali. Svou důvěru stále vkládali do vlády Spojených států Amerických a za zkažené považovali vlády federální. Tato poklidná mlčenlivost a trpělivost byla pouze dočasná a měl se v 50. letech změnit „*a stát se mocnou a pádnou zbraní, se kterou se černoši naučí mistrně zacházet a která bude děsivější než kamení a oheň.*“¹⁶ Toto vše Martin Luther King bedlivě sledoval, dokončoval svá studia a přemýšlel o své budoucnosti i budoucnosti Afroameričanů.

2. 2. Rosa Parksová

Martin Luther King se záhy oženil, spolu s manželkou se přestěhoval zpět do Alabamy, do města Montgomery, kde nastoupil na místo baptistického kazatele v místní farnosti. První rok jeho působení zde proběhl poklidně. V tu dobu již žila ve stejném městě Rosa Parksová. Tato nenápadná žena se později stala také jednou z hlavních postav hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů. Doposud zde žila poklidným životem spolu se svým manželem. Oba působili v organizaci NAACP (Národní organizaci pro pokrok barevného obyvatelstva). Oba úzce spolupracovali s církevními organizacemi a účastnili se aktivit za občanská práva. Manželé nebyli ve svém působení nijak radikální, jejich úsilí jim navíc stěžoval zkostnatělý systém tehdejší doby, který připouštěl změny v postavení černochů jen pozvolna.

Nicméně Rosa Parksová nikdy nepatřila k přizpůsobivým a velmi jí záleželo na tom, aby ve společnosti panovala spravedlnost. Veškeré její jednání tedy vedlo k tomu, aby alespoň částečně dopomohla jejímu dosažení. Tak tomu bylo i ve chvíli, kdy 1. prosince roku 1955 jela autobusem domů. Následující přestupek proti segregačním zákonům, kterého se dopustila a jenž zprvu vypadal, jako jeden z mnoha potyček mezi černými a bílými, přerostl do rozměrů, které pravděpodobně nikdo nečekal. Svým jednáním tehdy Rosa Parksová a ti, kteří stáli za ní, spustili lavinu, vedoucí ke zlepšení podmínek Afroameričanů ve Spojených státech Amerických.

¹⁶ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světлана, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 24.

3. Bojkot autobusové dopravy ve městě Montgomery

Jen pro připomenutí, segregáční zákony, někdy také nazvané zákony Jima Crowa¹⁷, platily v USA po dlouhá desetiletí a v každém státě byly aplikovány různým způsobem. Obzvláště federální vlády jižních států převzaly a aplikovaly tyto zákony nařizující oddělení ras v téměř všech oblastech veřejného života. Výsledek byl ovšem všude stejný, oddělit černochoy od bělochů co nejvíce je to možné.

Ve státě Alabama to byla, mimo jiné, i veřejná autobusová doprava, kde byly přísné segregáční zákony uplatňovány. Černochoch, jedoucích v autobuse musel nastoupit zadními dveřmi, měl pro sebe vyhrazenou pouze zadní část vozu a směl si sednout jen za předpokladu, že zde bylo volné místo, v opačném případě musel toto místo uvolnit pro občany s bílou barvou pleti. Za případné neuposlechnutí hrozilo zatčení a peněžitá pokuta. V ostatních státech, kde byla zavedena segregovaná autobusová doprava, platilo, kdo dřív přijde, má přednostní právo si sednout a byly jasně rozděleny místa pro černé a bílé. V Montgomery byla míra autobusové segregace ještě znásobená, řidič zde měl právo rozhodovat, zdali bude hranice mezi sedadly pro bílé a černé posunuta ve prospěch bělochů, pokud již pro ně nezbývalo místo.

Toho dne, kdy Rosa Parksová jela z práce autobusem, se dopustila právě zmíněného prohřešku proti segregáčním zákonům, když neuvolnila místo pristoupivšímu bělochovi. Jakmile se autobus, ve kterém paní Parksová cestovala, naplnil bělochy, byli černoši vyzváni, aby místa uvolnili. Jednalo se o celou řadu, aby bílý občan nemusel sedět vedle černocho. Ostatní se neochotně zvedli, nikoliv však paní Parksová. Když místo neuvolnila ani po opakované výzvě, byla odvedena strážníky a zatčena. Zde se je třeba se zeptat, co vedlo tuto ženu k překročení zákona, i když přesně věděla, jaký trest jí za to čeká? Podle dostupné literatury a její výpovědi je nám známý obrázek o ženě, která jako každá jiná, jede unavená z práce. Rosu Parksovou již unavovala nespravedlnost, že je jí odepřen odpočinek po těžké práci, jen proto, aby uvolnila místo bělochovi. Mnozí si dokonce mysleli, že tato akce byla předem připravena NAACP, ale nebyla to pravda. Rosa Parksová byla tehdy jen příliš

¹⁷ Zákony Jima Crowa jsou takto pojmenovány již od roku 1828, podle písničky „Jump Jim Crow“, kterou běloši často zpívali a ponižovali černé. Jejich interpretace byla hanlivá a měla Afroameričany cíleně ponižovat, jako nevzdělané a podřadné bytosti.

Definice pojmu převzata z: FRIEDMAN J. Michael, *Free at Last*. Vydalo Bureau of International Information Programs, v roce 2008, dostupné z: <http://www.america.gov> Ověřeno ke dni: 5. 7. 2013.

unavená a ztratila trpělivost. Pravděpodobně si ani neuvědomovala, jakou sílu uvede do pohybu.

„Pro mnoho černochoů byl autobus symbolem bezmoci. Muži v něm nedokázali ubránit své ženy a matky před ponižováním a ženy nemohly chránit své děti. Systém s pohyblivou segregací čarou, jaký praktikovali v Montgomery, přenášel veškerou moc na řidiče, který mohl podle povahy a nálady vršit jedno ponižení za druhým.“¹⁸

Tehdy také došla trpělivost většině Afroameričanů, kteří několik desítek let čekali na to, až se jejich situace zlepší, důvěřujíc vládě, že se o ně postará. Nikdo již nemínil poslouchat plané sliby, nemohl je zastavit ani ten nepatrný pokrok, kterého dosáhli v oblasti školství. Nařízení o desegregaci školství si každý stát vyložil po svém a na některých místech působilo jako výsměch. „V roce 1955 Nejvyšší soud vydal výzvu, aby byla segregace ve státních školách odstraňována „náležitě uvážlivým tempem“.¹⁹ Jižní státy USA tedy rozhodně nespěchaly, aby v tamějším školství byla segregace co nejrychleji odstraněna.

Nyní se však vrátím k případu paní Parksové. Jak jsem již zmiňovala, oba byli s manželem členy asociace NAACP a měli mnoho přátel. Její zatčení vyvolalo velkou vlnu nevole. Rosa Parksová byla po dohodě propuštěna, aby na soudní líčení mohla čekat na svobodě. Ve stejné chvíli pronesl prezident Mezikonfesního sdružení řeč, kterou zakončil slovy: „Nadešel čas, abychom se hnuli. Není kdy na řeči, nastala chvíle činů.“²⁰

Politická rada černošských žen navrhla uspořádat celkový bojkot městské dopravy, který měl začít 5. prosince 1955. Informace o plánovaném bojkotu se rozšířila prostřednictvím letáků a duchovní tuto informaci zakomponovali do svých kázání. Čelní představitelé plánovaného bojkotu dokázali velmi rychle zorganizovat náhradní dopravu pro černochoy, kteří potřebovali dojíždět za prací. Tehdy se výrazně začal projevovat Martin Luther King. Autobusový bojkot byl více méně akcí, zorganizovaná ze dne na den. Protože bylo jasné, že městská rada v Montgomery bude klást účastníkům bojkotu překážky, King musel vymyslet řešení, jak je obejít. Hlavním úkolem bylo vymyslet náhradní řešení za bojkotovanou veřejnou dopravu. Vzhledem k tomu, že taxislužby, které provozovali

¹⁸ Citace převzata z: HALBERSTAM David, *Černobílé desetiletí, Padesátá léta a Spojené státy*. Vydalo nakl. Prostor, Praha, v roce 2002, str. 489.

¹⁹ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světлана, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 33.

²⁰ Ibidem, str. 35.

Afroameričané, měly zákaz vozit zákazníky pod minimální cenou, která činila 45 centů²¹. V opačném případě by jim hrozilo odebrání licence a peněžité pokuty. Inspiraci hledal King u svého přítele T. J. Jemisona, který měl již s podobným bojkotem zkušenosti.

Jakmile nastal 5. prosinec, ukázalo se, že skutečně téměř všichni černoši dodržují bojkot a segregované autobusy k přepravě nepoužívají. Bílí tento bojkot zpočátku ani nebrali vážně. Předpokládali, že černoši brzy přestane bavit docházet do práce za každého počasí pěšky. Bylo tedy nutné přijmout určitá opatření, aby se všichni účastníci bojkotu mohly v pořádku dostávat včas do práce (což nešlo zajistit pouze skrze řidiče dobrovolníky), apod. Za tímto účelem bylo založeno Montgomerské sdružení pro pokrok, jehož čelním představitelem se stal Martin Luther King. Na shromáždění nového sdružení byly také dohodnuty požadavky. Jednalo se o *požadavek na slušné chování řidičů, obsazování míst podle pravidla „kdo dřív přijde“, přičemž bílí postupovali zepředu a černí opačně; na linkách, kde cestují převážně černoši, měli být přednostně zaměstnáni černošští řidiči.*²²

Autobusový bojkot byl tedy v plném proudu, ochotní řidiči taxi vozili své pasažéry za cenu autobusové dopravy, i přes hrozbu trestu. Zbytek pokryli účastníci bojkotu svými soukromými automobily. Hned první večer bojkotu nabídl své automobily 150²³ majitelů. *„Do této chvíle představoval automobil ve Spojených státech prvotní znak životní úrovně jeho vlastníka, a proto auta, která dobrovolníci nabídli k užívání, představovala symbol pospolitosti.“*²⁴

Městská rada se snažila svými opatřeními narušit tento bojkot, k tomuto účelu povolala policii. Například zavedením nejnižší možné ceny jízdy v taxi doufala, že tak znemožní Afroameričanům dojíždět do zaměstnání, dále neváhala trestat řidiče za banální přestupky, odebíráním řidičských průkazů, často dokonce i uvězněním, což se týkalo i samotného M. L. Kinga, kterého uvěznili za překročení nejvyšší povolené rychlosti několik týdnů po začátku bojkotu. Přes množství zatýkaných osob byl skutečný proces vedený jen s Kingem a zároveň byl také velmi medializovaný. Martin Luther King se tak díky médiím dostal do podvědomí širokému okruhu lidí doma i v zahraničí. Vzhledem k tomu, jak velké

²¹ Převzato z: BRANCH Taylor, *Parting the waters. America in the King years 1954 – 63*. Vydalo nakladatelství Simon and Schuster Building, New York, v roce 1988, str. 145.

²² Ibidem, str. 37.

²³ Převzato z: BRANCH Taylor, *Parting the waters. America in the King years 1954 – 63*. Vydalo nakladatelství Simon and Schuster Building, New York, v roce 1988, str. 146.

²⁴ Ibidem.

pozdvížení jeho zatčení vyvolalo, byl záhy propuštěn na kauci. Bohužel toto období bylo také prvním, kdy došlo k prvním bombovým útokům na domy vůdců hnutí, včetně domu M. L. Kinga a na tamější kostely. Ovšem přes tyto odstrašující útoky se mentalita černochoů změnila. Autobusový bojkot je sjednotil, což jim dodalo sílu. Už se neděsili představy být zatčen a uvězněni, naopak tuto skutečnost považovali za znamení cti.

Díky mnohým příspěvkům, které přicházely i ze zahraničí, bylo možné pokrýt všechny náklady a nové dopravní pokrytí fungovalo bez větších potíží. Autobusový bojkot v Montgomery se záhy stal velmi sledovanou událostí v celosvětovém měřítku. A čím více Afroameričané odolávali a byli ve svém počínání houževnatější, tím větší pozornost médií událost přitahovala. Obzvláště televize viděla v tomto tématu velký potenciál. „*Události v Montgomery měly obyčejným Američanům ukázat, že každý má právo na svá základní práva.*“²⁵. A opět platilo pravidlo, že čím více se o událostech v médiích mluvilo, tím více byli černoši ve svém počínání houževnatější a neoblomnější. Publicita jim dodávala odvahu. Sympatie novinářů, kteří se před časem sešli u případu vraždy Emmetta Tilla, rozhodně nebyly na straně městské rady. Mnohem větší dojem na zástupce médií udělala odvaha Rosy Parksové a odhodlanost Martina Luthera Kinga.

Již dříve se zástupci bojující za lepší zacházení s černochoy snažili, aby v Montgomery došlo ke změnám v segregáční politice v dopravě, dokonce došlo k podobnému incidentu, jako v případě paní Parksové, během kterého odmítla černoška Claudette Colvin pustit bělocha na své místo, ale tehdy ještě nebyla připravena půda pro spuštění podobného bojkotu. V případě Rosy Parksové již Afroameričané příležitost k razantnímu kroku nepromarnili a spustili bojkot, který trval téměř celý rok. Jak je tedy možné, že až paní Parksová byla tou správnou záminkou k takto masové akci? Rosa se stala tím správným symbolem hnutí, splňovala všechny jeho požadavky. Byla úctyhodnou černošskou občankou, bez stínů v minulosti, sekretářkou NAACP, znala taktéž velmi dobře tamější černošskou komunitu a sama byla známá a oblíbená.

V polovině listopadu roku 1956 se konal soudní proces, ve kterém nakonec Nejvyšší soud rozhodl, že segregace autobusové dopravy v Montgomery je protiústavní a nařídil její zrušení. Od 21. prosince bylo toto nařízení uvedeno do praxe. Během bojkotu sice došlo k několika útokům na čelní osobnosti autobusového bojkotu, nebo na budovy, ale nikdo nebyl

²⁵ Citace převzata z: HALBERSTAM David, *Černobílé desetiletí, Padesátá léta a Spojené státy*. Vydalo nakladatelství Prostor, Praha, v roce 2002, str. 502.

usmrcen. Celá akce tedy proběhla téměř nenásilným způsobem. Bojkot v Montgomery byl prvním velkým vítězstvím hnutí za občanská práva Afroameričanů a také úspěchem, který dokázal podnítit činnost dalších černošských organizací, jež nakonec vedlo k akceleraci tak masového hnutí, jež do té doby nemělo ve Spojených státech obdoby. „*Autobusový bojkot v Montgomery nelze chápat jako vítězství černých nad bílými, ale o vítězství spravedlnosti a demokracie, stejně se King vyjádřil ve svém projevu krátce po rozhodnutí soudu.*“²⁶

Martin Luther King sám nechtěl být hlavní postavou v čele hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů, ale tato role mu byla souzena a z velké části za to mohli i členové městské rady. Při hledání viníka probíhajícího bojkotu se zaměřili na hledání jeho původce a vůdce. Věřili, že obyčejní černoši nemají dost rozumu, aby dokázali samostatně uvažovat, tudíž jejich dosavadní jednání musí být zmanipulované. Doufali, že v případě, že se jim v očích veřejnosti podaří oslabit Kinga, skončí tak i síla formujícího se hnutí odporu. Ten tuto svou nadřazenou roli odmítal, podle jeho mínění by se hnutí zrodilo i bez něj. Sám se musel vyrovnávat s hrozbami a nenávistnými dopisy, se kterými se musel denně potýkat. Záhy se potýkal se strachem o svůj život i o bezpečí celé rodiny. I přes všechna úskalí King ve svém úsilí o obhajobu lidských práv neslevil.

Na počátku bojkotu byl Martin Luther King jen neznámý kazatel, na jeho konci již ústřední postavou celého hnutí. Pod jeho vedením se stal bojkot vzorem pro nenásilný způsob protestu, který se ukázal jako úspěšná strategie hnutí. King se dostal na vrchol, aniž by o to stál, ale rozhodl se tam setrvat a bojovat. Jeho úspěch nespočíval pouze v síle osobnosti, přirozené autoritě a řečnickému talentu, ale také proto, že dokázal stanovit reálné cíle a způsoby jejich dosažení. Nalezl nové, účinnější formy boje za zrušení segregace. Dosavadní hnutí potřebovalo silnou vůdčí osobnost, kterou doposud postrádalo. King měl velmi silně rozvinuté sociální cítění a pro svou věc se dokázal obětovat, což dokazuje několikanásobné uvěznění. V kombinaci s ostatními dovednostmi a osobními vlastnostmi dokázal strhnout davy. Podařilo se mu vyburcovat a zapojit černošskou komunitu do boje za zrušení segregace, probudil v ní nový smysl pro solidaritu, změnil charakter celého vedení i způsob prosazování změn od kompromisu k protestu. „*Lid stál za svými vůdci, tlačil a byl tlačěn kupředu.*“²⁷

²⁶ Výňatek z projevu M. L. Kinga převzat z: HALBERSTAM David, *Černobílé desetiletí, Padesátá léta a Spojené státy*. Vydalo nakladatelství Prostor, Praha, v roce 2002, str. 504.

²⁷ Citace převzata z: HINES H. Ralph, PIERCE E. James. *Negro Leadership after the Social Crisis: An Analysis of Leadership Changes in Montgomery, Alabama*. Vydala Clark Atlanta University, v roce 1965, str. 169. Práce je

4. Důsledky autobusového bojkotu

Již bylo několikrát řečeno, autobusový bojkot v Montgomery aktivoval hnutí, které do té doby nemělo ve Spojených státech tak značný rozsah. Aby autobusový bojkot nebyl pamatován jen jako „*kuriózní příběh unavených nohou a prázdných autobusů*“²⁸ rozhodl se King šířit na některých místech Států to, čemu sám říkal Montgomerská zkušenost. Na této své cestě sklízel velký úspěch, byl zván, aby se účastnil projevů a podělil se tak o své zkušenosti. Doufal, že zkušenosti z Montgomery dodají odvalu a energii i podobným akcím. Věděl ovšem, že slova nenahradí činy a tudíž začal plánovat. Zatímco plánoval založení vlastní organizace, pracoval na registraci několika milionů nových černošských voličů, snažil se získat pro potřebu hnutí pozornost masmédií, využil vlivu církevních organizací a získat na svou stranu také nejvyšší představitele bělochů.

Zprávy o úspěchu bojkotu se tak rychle rozšířily do celých Států a spustily „dominový efekt“. Na mnohých místech probíhaly akce podobného charakteru, všechny ale zcela nenásilně, v poklidu, což překvapilo nejen jejich odpůrce, ale i strážníky ve městech, kde akce proběhly. Velmi záhy se Afroameričanům podařilo získat na svou stranu mnohé občany z řad bílých.

Mezi další důsledky bojkotu patřilo i to, že se většina černochoů přestala bát vyjádřit se veřejně, nenechali za sebe již mluvit pouze existující organizace a společně vyšli do ulic, aby dali najevo svou nespokojenost. Martin Luther King ve svém projevu dané události shrnul slovy: „*Tento protest nevznikl najednou, nerodil se zázračně jako Athéna z Diovy hlavy. Byl vyvrcholením pomalého zrání. Uvěznění paní Parksové spíše urychlilo jeho počátek, než by bylo jeho příčinou. Jeho příčiny tkvěly hluboko v dějinách nespravedlnosti.*“²⁹ V reakci na předešlé události později (v lednu, roku 1957) vznikla nová organizace Jižní konference křesťanského vedení, jejímž cílem bylo plánovat a organizovat další kroky k dosažení rovnoprávnosti. Do čela nebyl zvolen nikdo jiný, než M. L. King. Jako první úkol si organizace stanovila dosažení volebního práva.

součástí Phylon (1960-), Vol. 26, No. 2 (2nd Qtr., 1965), pp. 162-172. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/273631>, ověřeno ke dni: 15. 7. 2013.

²⁸ Citace převzata z: BRANCH Taylor, *Parting the waters. America in the King years 1954 – 63*. Vydalo nakladatelství Simon and Schuster Building, New York, v roce 1988, str. 206.

²⁹ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 40.

4. 1. Little Rock

Potyčky mezi zastánci a odpůrci segregace byly v tomto období velmi časté, až došly do fáze, kdy rozhodnutí Nejvyššího soudu porušil samotný guvernér. Jednalo se o guvernéra státu Arkansas Orvala Faubuse. V rámci aplikování desegregace ve školství umožnila městská školská správa ve městě Little Rock, aby na tamější střední školu docházelo devět černošských studentů. Pro tyto děti jejich rozhodnutí neznamenovalo naději na kvalitní a rovnocenné vzdělání, ale na další měsíce je vystavilo ponižování ze strany jejich bílých spolužáků i ostatních občanů.

Právě guvernér Faubus se rozhodl vzepřít a vydal nařízení, aby se 4. září 1957 před školní budovu postavila národní garda, která by zabránila afroamerickým dětem v přístupu do školy. Prezident Eisenhower chtěl problém vyřešit mírovou cestou a s guvernérem se dohodnout, ale jejich jednání k žádnému pozitivnímu výsledku nevedlo. Mezitím se rasisté v Little Rocku chystali co nejvíce zastrašovat černošské studenty, docházelo i k vandalství a násilnostem, které se téměř zvrhly v lynčování. Na příkaz soudu byla sice národní garda odvolána, ale rozlícený dav neumožnil studentům vstoupit do školy. Trvalo téměř tři týdny, než prezident Eisenhower konečně proti rasistům zakročil. Povolal výsadbáře a národní gardu, aby zajistila pořádek a bezpečnost ve městě a zajistila devíti černošským studentům hladký průchod do školy. Po celý rok pak děti doprovázeli vojáci a dohlíželi na dodržování zákonů.

Na počátku roku 1958 se konala další akce, zorganizovaná Jižní konferencí. Nesla název Tažení za občanství, probíhala ve větších městech po celém Jihu, a jejím hlavním cílem bylo opětovné projednání volebního zákona a jeho následnou změnu. Toto tažení bylo úspěšné. Prezident dal svolení ke schůzce zástupců Jižní konference v čele s Kingem. Na toto setkání si společně připravili manifest, ve kterém vyjádřili požadavky černochoů. *„Žádali, aby prezident předložil návrh nového úplnějšího zákona o občanských právech tak, aby černochoům zaručil volební právo bez omezení, chránil je před bombami a terorem, zastavil přidělování finančních prostředků z federálního rozpočtu těm státům, které neodstranily segregaci.“*³⁰ Z průběhu schůzky nakonec zástupci Konference nebyli nadšeni, neboť se zde projevovalo, jak malý zájem má prezident o domácí události a je zaměřen především na zahraniční politiku Spojených států.

³⁰ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 48.

Na konci 50. let se hnutí nedočkaloby výrazných pokroků, které by se týkaly změn v zákonodárné a sociální politice. Úspěchů se dočkalo většinou prostřednictvím pokračujících bojkotů a demonstrací, místní orgány se v těchto případech příliš neangažovaly. Žádost Jižní konference o změnu zákona o občanských právech nedopadla, tak jak si původně plánovala. Z původních požadavků prezident Eisenhower začlenil do tohoto zákona pouze rozšíření pravomocí soudů.

4. 2. Nový způsob protestů a nový prezident

Na pozadí všech událostí představovalo Greensboro pouze takzvanou jehlu v kupce sena. „*Fáze povstání černochoů, které se zde vyvíjely, rovnoběžně odrážely fáze povstání, odporu, či lze říci vzpoury, která probíhala v zemi celkově.*“³¹ Nejdříve Afroameričané vyjadřovali svou nespokojenost prostřednictvím peticí a později o sobě dávali vědět skrze protesty. Černošská komunita v Greensboro zrcadlila trendy, které převládaly po celých Státech.

Nezávisle na dění v nejvyšších politických kruzích, Afroameričané objevili nový účinný druh protestní akce. Původci nového způsobu protestu byli vysokoškolští studenti právě z města Greensboro. 1. února roku 1960 přišli tito čtyři studenti do restaurace Woolworth, usadili se ke stolu určenému pouze pro bílé a požadovali obsluhu. Personál je obsloužit odmítnul, ale studenti zde vydrželi sedět až do zavírací doby. Několik dalších dní se situace opakovala podle stejného scénáře a tyto čtyři studenty přišlo podpořit několik dalších. O této akci se rychle doslechlo široké okolí a opět přilákalo pozornost médií.

Velmi rychle se toto hnutí, od té chvíle nazývané „sit-in“ rozšířilo do dalších měst a států i dalších oblastí segregovaného veřejného života. V kostelích aplikovalo hnutí metodu „kneel-in“, na veřejných koupalištích „wade-in“ apod. Stoupenci všech forem tohoto nového hnutí se nezalekli, ani když se proti nim opět obrátili běloši a uchýlili se k násilí. Výjimkou nebyly ani oběti na životech. Od této chvíle do hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů aktivně zapojili i mladí černoši. Hnutí sit-in a jeho různé podoby představovalo novou vlnu přímé akce, která velmi kreativním způsobem vyjadřovala, že všichni Afroameričané si přejí být volní.

³¹ Citace převzata z: CHAFE H. William, *Civilities and civil rights. Greensboro, North Carolina, and the Black Struggle for Freedom*, Vydalo nakladatelství Oxford university press, New York, v roce 1980, str. 245.

V roce 1961 vyslal Kongres za rasovou rovnoprávnost skupinu, ve které byli zastoupeni černí i bílí, aby zjistili, zdali se dodržují zákony odstraňující segregaci v dopravních prostředcích. Jednalo se o tzv. Jezdce svobody. Při své cestě se nesetkali s vřelým přijetím. V Alabamě na skupinu zaútočil dav a zapálil jeden z autobusů, kterým cestovali. Neobávali se ani zaútočit na zástupce z Ministerstva spravedlnosti. To ovšem nikoho neodradilo od pokračování v cestě, právě naopak. Svou houževnatostí přilákaly pozornost celé země a získali tak další podporu. Jezdci nakonec zorganizovali kampaň trvající 7 měsíců, při které putovali z Virginie až do Texasu, podařilo se jim odstranit segregaci z desítek autobusových, vlakových a někdy také letištních hal a nádraží. Do svých řad přilákaly přes 400³² dobrovolníků.

V roce 1962 se válečný veterán James H. Meredith pokusil zapsat na mississippskou univerzitu, kterou doposud navštěvovali pouze bílí studenti. Meredith byl na univerzitu doprovázen členem národní gardy, ale tento krok působil jako rozbuška mezi zdejšími bílými obyvateli. Davy bělochů, včetně členů Ku-klux-klanu, vyjádřily své svůj negativní postoj prostřednictvím demonstrací, nenávistných pochodů a při svém jednání neváhaly používat zbraně, kameny, zapalovaly domy. Prezident Kennedy nabádal bílé studenty, aby hájili čest univerzity a upustili od takového jednání, ale „domluva“ tohoto druhu nepomohla. Až poté, co prezident poslal na místo národní gardu, byl Meredith vpuštěn do univerzitního kampusu. Ovšem za cenu velkých materiálních škod a hlavně obětí na životě, mezi které patřil také francouzský zpravodaj, čímž utrpěla pověst země v zahraničí. Později Kennedy trval na svém, že tato akce v Oxfordu byla plně oprávněná. Byl ovšem velmi zklamaný, že i přes to, že dal Mississippi šanci krveprolití odvrátit, nebyly jeho návrhy vyslyšeny. Kritizoval svého předchůdce Eisenhowera, za způsob jakým zakročil v Little Rock, sám přistoupil k opatrným krokům v domnění, že ještě na jihu existuje dobrá vůle. V tisku bylo jeho počínání komentováno slovy: „*Prezident Kennedy se mohl naučit z jednání prezidenta Eisenhowera jednu věc...pokud je nucen zasáhnout, tak musí zasáhnout dostatečnou silou*“³³

³² Převzato z: McWHORTER Diane, *The Enduring Courage of the Freedom Riders*. Vydal The JBHE Foundation, Inc, v roce 2008, str. 66. Článek součástí díla *The Journal of Blacks in Higher Education*, No. 61 (Autumn, 2008), pp. 66-73. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40407321>, ověřeno ke dni: 20. 7. 2013.

³³ Citace převzata z: WADE Craig Wyn, *The Fiery Cross. The Ku-Klux-Klan in America*. Vydalo nakladatelství Simon and Schuster, Inc., New York, v roce 1987, str. 318.

5. JFK v boji za občanská práva

I přes svou zřejmou obezřetnost měl doposud nejmladší prezident Spojených států John Fitzgerald Kennedy v plánu docílit na poli občanských práv ve své zemi co největšího pokroku. Prozatím ovšem byly jeho kroky opatrné a komplexnějšímu programu podpory občanských práv pro Afroameričany se vyhýbal. Obával se, že by tímto krokem proti sobě popudil jižanské demokraty, kteří by se následně mohli snažit bojkotovat přijetí ostatních návrhů na reformy, jednalo se především o daně, oblast školství a zdravotnictví. Doufal, že prozatím si s dodržováním zákonů poradí převážně soudy.

Ačkoliv v legislativní oblasti byl prezident převážně pasivní, ve svých projevech bojovností jen hýřil. Vyzval Kongres k radikální akci. Do této chvíle mělo možnost dosáhnout jakéhokoliv stupně vzdělání jen minimum černých dětí, vysokoškolské vzdělání měla naději získat přibližně třetina z nich. Stejně tak to bylo s možností získat práci na lepších místech. Většina Afroameričanů se uplatnila na podřadných místech a navíc za odvedenou práci dostávaly znatelně menší mzdu, než jejich bílí spolupracovníci. Ve svých projevech Kennedy vyjádřil svůj názor, že *„diskriminace omezuje ekonomický růst, protičeří americkému poselství svobody, poškozuje vedoucí postavení země, kazí atmosféru jednotné a beztrždní společnosti a zvyšuje náklady spojené s veřejnou sociální péčí, zločinností a narušováním pořádku. Především je to ale špatné.“*³⁴ Za nejhorší pokládal upírání základních občanských práv. V jižních státech byl stále minimální podíl černých voličů. Navrhl tedy legislativní opatření, které by tuto situaci změnila a postavení černochoů zlepšila.

Také připomněl, že všichni musí bez výjimky dodržovat rozhodnutí soudu o desegregaci školství a ostatních veřejných prostorách, ke kterému došlo již před devíti lety. Vzhledem k tomu, že měl stále na mysli svůj komplexní program, myšlenky, vyřčené v projevech již nepromítl ve skutky. Aby neohrozil své postavení v nadcházejících volbách, ze všech slibů o pokroku na poli občanských práv, se zaměřil jen na jedno a to volební právo. Návrhy na řešení ostatních otázek, týkající se rasové segregace, nepředložil. Za to byl velmi často kritizován médii.

V domnění, že soudy dělají v oblasti občanských práv víc než dost, byl na počátku roku 1963 znepokojen, jaká zde panuje skutečná situace a vyzval Kongres k akci.

³⁴ Úryvek z projevu převzat z: DALLEK Robert. *Kennedy, Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963*. Vydalo nakladatelství Argo, Praha, v roce 2003, str. 500.

Ministerstvo spravedlnosti iniciovalo 42³⁵ soudních procesů na podporu volebního práva. Jedním z nich byl i boj o přijetí Jamese H. Mereditha na univerzitu, o kterém již bylo psáno v předchozích kapitolách. Mimo to jmenoval několik desítek Afroameričanů na významné pozice. I přesto byl stále obviňován ze zdrženlivosti, protože pouze razantní kroky mohly ukončit segregaci zcela a ve všech sférách života. Jeho hlavní obavou bylo, aby neprohrál volby v roce 1964, kvůli nedostatečným výsledkům v této oblasti.

5. 1. Birminghamská kampaň

Konference jižního křesťanství spolu s Martinem L. Kingem zorganizovala v Birminghamu konferenci, během které chtěli opět dát najevo nespokojenost s vývojem situace v oblasti občanských práv. Požadovali změnu v segregaci ve veřejných prostorách a protestovali taktéž proti praktikám některých firem a zaměstnavatelů. V Birminghamu byla prototypem takovéto firmy společnost Tennessee Coal , Iron and Railroad Company. Zde pracovalo z dvanácti set zaměstnanců pouze osm kancelářských pracovníků černé pleti.³⁶ Většina černošského obyvatelstva tohoto města vykonávala nejpodřadnější dělnické profese a ženy byly často zaměstnávány jako služky.

Dá se říci, že v Birminghamu panovala nejtuzší segregace a rasismus z celého Jihu. Bylo tedy příhodné, kdyby zde bylo dosaženo nějakých pozitivních výsledků, které by tvořily významný precedens pro další oblasti. Město se ovšem nemínilo tak snadno vzdát a vedení města proti demonstrujícím velmi tvrdě zakročilo. Události z Birminghamu byly přenášeny celostátními televizemi a zaplnily titulní stránky všech novin. Prezident Kennedy byl situací znepokojen. Ukončení rasových nepokojů bylo mimo jiné důležité z hlediska konkurenčního boje s Moskvou ve třetím světě. Kennedy měl na Kinga osobitý názor, ačkoliv chápal nutnost vyřešit problém občanských práv Afroameričanů, jeho samotného považoval za sobce a dokonce i možného komunistu. Konflikt v Birminghamu se snažil stále vyřešit mírovou cestou, pomocí kompromisů.

Ovšem jednání uvízla na mrtvém bodě, řešení, které by vyhovovalo oběma stranám, se stále nedařilo nalézt. King a stoupenci Konference jižního křesťanství měli velké pochybnosti o slovech prezidenta Kennedyho, který se stále obával pustit se do větší akce. Prezident 8.

³⁵ Ibidem, str. 502.

³⁶ Ibidem.

května oznámil, že vzhledem ke skutečnosti, že v Birminghamu federální občanská práva nebyla porušena, „*bude se snažit obě strany přinutit pokojně vyřešit skutečný útisk, jemuž byli černoši vystavováni až příliš dlouho. Vyjádřil úmysl ukončit divadlo, ohrožující pověst Birminghamu i celé země.*“³⁷

Zastánci segregace se obávali, že změna či kompromis v občanských právech způsobí přímo revoluci mezi černochoy, která by pro ně nebyla za žádných okolností přijatelná. Na druhé straně King a jeho stoupenec neměli v úmyslu polevit ve svých aktivitách, protože jakýkoliv odklad považovali za ústup. Situaci ve městě měl vyřešit Burke Marshall, prezidentův pověřenec v oblasti občanských práv. King své rozhořčení nad situací popsal ve svém proslulém dopise z birminghamského vězení, kde skončil po předcházejících demonstracích. Jeho dopis se stal proslulý převážně kvůli jeho nepolevující obraně nenásilného odporu. Ve stejnou dobu King změnil strategii, při snaze dosáhnout pokroku v občanských právech. Upustil od snahy přesvědčit bělochy o nespravedlnosti segregace a naopak nyní se snažil zapřísáhlé zastánce segregace a rasisty provokovat, aby projeví svou nenávist veřejně. Jeho cílem, který přiznal i v dopisech z vězení, skutečně bylo vyvolat takovou krizi ve společnosti, která by nakonec jednat i nejzarytější zastánce segregace.

Nakonec se právě Marshallovi podařilo přimět strany ke kompromisu. Konference jižního křesťanství dosáhla pokroku v oblasti zrušení segregace šaten v obchodních domech, jídelnách v centru města, veřejných toalet a umýváren, i veřejně přístupných zdrojů pitné vody. Afroameričané měli od nynějška možnost obsazovat určitý počet kancelářských postů. Další rasové otázky a problémy segregace měl řešit nově vzniklý výbor, který byl zřízen speciálně pro tento účel.

Zapřísáhlí odpůrci desegregace nemohli tento krok strávit, obzvláště po Kingově projevu, ve kterém označil kompromis jako velký pokrok v občanskoprávních vztazích. Neměli v plánu nechat celou věc jen tak ležet. Starosta města oznámil, že se dohodou necítí být zavázán a v tisku vyšel článek, který líčí dohodu jako porážku Konference jižního křesťanství. Následně příslušníci Ku-klux-klanu zorganizovali protestní shromáždění a ve stejnou dobu explodovaly bomby v domě bratra M. L. Kinga a v motelu, kde sám King často přespával. Tyto události vyvolaly obrovský hněv mezi Afroameričany. Nepokoje měly za

³⁷ Citace z projevu J. F. Kennedyho převzata z: DALLEK Robert. *Kennedy, Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963*. Vydalo nakladatelství Argo, Praha, v roce 2003, str. 502.

následek téměř úplné zničení černošské čtvrti v Birminghamu. Byl to ve 20. století první výbuch nespokojenosti mezi černochoy takového rozsahu.

Události donutily Kennedyho k razantnímu kroku, který by ukončil krizi v občanských právech. Za tímto účelem se musel spojit právě s Kingem. Spolu s Marshalllem vypracovali prohlášení, ve kterém prezident sliboval obnovu veřejného pořádku a ochranu ústavních práv Afroameričanů. Sám byl rozladěn skutečností, že se toto prohlášení až příliš přiklání na stranu černochoů. Pořádek se podařilo relativně zajistit až poté, co King vystoupil s proslovem adresovaný černošské komunitě, v němž vyzíval k zachování pořádku a vyjádřil podporu dodržování birminghamské dohody.

Největší problémy způsoboval silný odpůrce segregace guvernér státu Alabama George Wallace, který byl velkým zastáncem konzervativního proudu a rasové segregace. Wallace prohlásil, že i kdyby měl být zatčen, na Alabamskou univerzitu černý student nevstoupí. Po tomto výstupu následoval soudní příkaz, ve kterém bylo Wallaceovi zakázáno zasahovat do těchto záležitostí. Na půdu univerzity mu ovšem zákaz vstupu nařízen nebyl a tak se osobně snažil zabránit ve vstupu dvěma studentům, kteří se na podzim chtěli na univerzitu zapsat. Ustoupil až po zásahu federálního úředníka.

Události v Birminghamu byly opět celostátně vysílány televizí a plnily úvodní strany tisku. Americká veřejnost jim věnovala velkou pozornost. Postrčily také prezidenta Kennedyho ke konkrétním činům. Prezident předal Kongresu návrh dodatku k Ústavě Spojených států amerických, který měl zakazovat popírání nebo jiné zkracování volebního práva občanů Spojených států jakýmkoliv státem, z důvodu nezaplacení jakékoliv daně. Tento dodatek vstoupil v platnost až 5. února 1964.

5. 2. Pochod na Washington, vzrůstající vliv černé moci

Kennedy ještě 19. června 1963 předložil Kongresu návrh zákona o občanských právech. Zvýšená aktivita v oblasti občanských práv vyburcovala černošské aktivisty k dalším činům a k zorganizování celostátní akce. Tato akce se měla odehrávat v hlavním městě Spojených států, ve Washingtonu a zúčastnit se jí měla všechna dosavadní černošská hnutí (např. Jižní konference křesťanského vedení, Studentský koordinační výbor nenásilných akcí, Národní asociace pro pokrok barevného obyvatelstva, atd.)

Původním plánem celé akce bylo obsadit sídlo vlády a zabránit tak jejímu fungování. Kennedy vyzval Kinga a ostatní vůdce hnutí, aby akci zastavili. Kennedyho postoj k občanským právům velmi úzce souvisel s případným úspěchem, či neúspěchem v nadcházejících volbách. Vzhledem k tomu, že v minulých volbách zvítězil jen těsnou většinou, nemohl si nyní dovolit ztrácet hlasy. I přes svůj opatrný přístup v oblasti občanských práv měl u černošských voličů velkou podporu, ale na druhou stranu jeho liberalismus v této oblasti jej připravil o důležité hlasy bělochů převážně z Jihu.

Pro černošské vůdce Kennedyho důvody žádosti o zrušení akce nebyly podstatné a akci měli v plánu uskutečnit. Ustoupili ovšem alespoň od svého úmyslu obsadit sídlo vlády a místo toho se rozhodli pro shromáždění na náměstí Abrahama Lincolna, které se ponese v duchu hesel „*Svobodu hned!*“ a „*Svobodu práci!*“³⁸ Pod těmito hesly se 28. srpna 1963 sešlo pod vedením přibližně 200 černošských duchovních ve Washingtonu téměř čtvrt milionu demonstrantů. Nezanedbatelnou část tvořili i běloši. Na náměstí, k památníku prezidenta Lincolna se valily ze všech směrů davy lidí, kteří přišli podpořit Kingovu myšlenku rovnoprávnosti. Objevily se tu taktéž známé osobnosti té doby, jako byl např. herec Marlon Brando či Paul Newman.

Během akce se účastnili projevů vůdčí osobnosti a účastníci protestních akcí, které probíhaly po celých Státech, např. z Montgomery, Birminghamu, Atlanty, aby se podělily s ostatními účastníky o své zkušenosti s bojem za občanská práva Afroameričanů. Jako poslední vystoupil Martin Luther King se svým projevem, který se stal legendárním a vstoupil do dějin pod názvem *I have a dream...* V tomto projevu vyjádřil svou naději v budoucnost bez rasové segregace a v rovnost všech lidí jakékoliv rasy, bez výjimky. Po skončení svého projevu se King dočkal bouřlivého potlesku a následně dav začal zpívat píseň *We Shall Overcome*.

Přes svůj jednoznačný úspěch byl pochod na Washington i Kingův projev určitými skupinami, které také usilovaly o rasovou rovnoprávnost, zatracován a označován za frašku. Malcolm X (vlastním jménem Malcolm Little), černošský radikální vůdce, který zakládal černošskou identitu na islámu, o washingtonském pochodu hovořil jako o zbytečném divadle. Právě v tomto období se v určitých odvětvích černošského hnutí začal projevovat vliv islámského radikalismu. Tyto skupiny pozměnily a propojily myšlenky islámu spolu

³⁸ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 74.

s myšlenkami černošského nacionalismu, jejichž autorem byl Marcus Gravey. A právě 50. a 60. léta 20. století byla klíčová, kdy se tyto vlivy dostaly do povědomí širšího okruhu lidí a to převážně díky zmiňovanému Malcolm X.

Malcolm byl velmi rozporuplnou osobností černošského hnutí, ale také nadaný řečník. Tento výrazný vůdce Černých muslimů prosazoval své myšlenky o nadřazenosti černošské rasy. Naprosto odmítal Kingovu metodu nenásilného odporu a integraci černochů a bělochů. Krátce po události ve Washingtonu pronesl projev v Detroitu, kde kritizoval Kingovu umírněnost, skutečnost, že černošští vůdci opustili od původních plánů zastavit chod vlády a tedy i ztrátu bojovnosti a nekompromisnosti.

I přes značný úspěch washingtonského pochodu, se po největší masové demonstraci za občanská práva ukázalo, že ještě bude třeba urazit dlouhou cestu, než budou američtí občané žít pospolu v harmonii bez rasových předsudků. Léto tohoto roku bylo nazýváno „dlouhým horkým létem“, během kterého se rozšířila vlna demonstrací a nepokojů Afroameričanů do větších amerických měst, převážně na severu. Pozornost celého národa se opět velmi brzy obrátila na Birmingham. Dne 15. září 1963 v tamějším baptistickém kostele vybuchla bomba a zabila čtyři černé dívky, které přišly brzy do nedělní školy. Veřejnost byla tímto útokem tak pobouřena, že stálo černošské vůdce velké úsilí udržet pořádek. King nabádal své spoluobčany, aby se i přes takovýto hanebný čin neuchylovali k násilí. Osobně se vypravil do města, aby utěšil rodiče obětí a pokusil se sjednat pořádek. Bylo stále těžší takto frustrovanou veřejnost přesvědčit ve správnost a účinnost myšlenky nenásilného protestu.

Amerika nestihla ještě ani nabrat druhý dech po tragédii v Birminghamu a již se schylovalo k tragédii ještě většího rozsahu. Vzhledem k blížícím se prezidentským volbám se prezident Kennedy rozhodl vylepšit své šance na znovuzvolení cestou po jižních státech USA. Kennedymu bylo ze strany liberálů vyčítáno přílišná liknavost v prosazování zákonů o občanských právech, naopak u konzervativců (a to převážně z jihu) byl odsuzován za přílišný liberalismus v této otázce. Doufal tedy, že na cestě se mu podaří přesvědčit jižanské voliče o správnosti své politiky. Ovšem jižanští političtí předáci nikdy nebyli spokojení s tím, co prezident Kennedy udělal, ať již šlo o zahraniční nebo domácí politiku, doufali, že místo něj do prezidentského křesla usedne Lyndon B. Johnson. Nemohli tušit, jak blízko byli pravdě a že se to stane ještě dříve, než prezidentské volby proběhnou.

Obavu z cesty do Texasu měli prezidentovi poradci ještě předtím, než odcestoval. V tomto americkém státě byly hromadně vydávány a publikovány „zatykače“ na prezidenta, ve kterých byl obviňován z vlastizrady a které obsahovaly výčet jeho obvinění. Nepřátelská nálada zde panovala v každém koutě. Prezident Kennedy se ovšem domníval, že podniknout tuto cestu je správným krokem na cestě ke znovuzvolení. Doufal, že si tak napraví svou reputaci, kterou si v jižních státech USA vytvořil.

Prezident dorazil do Dallasu 22. listopadu 1963. Ihned po příletu nasedl s doprovodem do připravené kolony vozů a ve svém otevřeném automobilu se zdravil s tamějšími občany, kteří jej přišli přivítat. V jednu chvíli se prezident skácel na svou manželku Jacqueline Kennedyovou. O několik hodin později se do celých Spojených států Amerických rozletěla zpráva, že prezident John Fitzgerald Kennedy byl zavražděn v hlavním texaském městě.

Když se o této tragédii dozvěděl M. L. King byl šokován a konstatoval, že sám nemůže v této společnosti přežít. Předpovídal, že se jemu samotnému stane totéž. Zároveň se vyjádřil, že i přes skutečnost, že kritizoval jeho zdoluhavé řešení sociální politiky a otázky občanských práv, to byl prezident, který se doposud nejvíce zasloužil o to, aby Afroameričané měli stejná práva jako ostatní.

Mezitím narychlo složil na palubě letadla Airforce One prezidentskou přísahu dosavadní viceprezident Lyndon B. Johnson.

6. Prezident Johnson a „Velká společnost“

Prezident Johnson se na počátku svého funkčního období ocitl v nelehké situaci. Společenské klima bylo již tak velmi napjaté a ani budoucnost neměla přinést období klidu. Provázely ho rozsáhlé rasové nepokoje a další tragédie. V povědomí většiny Američanů byl prezident Johnson „*mocí posedlý oportunist, který se zajímal jen o svou vlastní moc a manipulaci a který se zapletl do jediné války, kterou USA prohráli.*“³⁹ Málokdo ovšem viděl, že Johnson není jen typický jižanský konzervativce, ale je člověk, kterému velmi záleží na dodržování lidských práv. Jeho zásluhou byl schválen zákon o občanských právech z roku

³⁹ Citace převzata z: HEIDEKING Jürgen, *Američtí prezidenti, 41 portrétů od George Washingtona po Billu Clintona*. Vydalo nakladatelství Prostor, Praha, v roce 1999, str. 427.

1957, který byl prvním, i když ne zcela účinným, krokem, který následně určitou měrou dopomohl k získání plných občanských práv pro Afroameričany.

Prezident byl velmi dobře obeznámen s fungováním vládního systému Spojených států, mohl tedy navázat na dosavadní politiku JFK, převážně v oblasti občanských práv a zároveň účinně aplikovat své vlastní návrhy. Svým umírněným postojem se mu podařilo nalézt společnou řeč i mezi liberály a konzervativci v Kongresu. Kennedyho návrh zákona o občanských právech (Civil Right Act) byl stále připraven k projednání. Johnson se zasloužil o to, aby bylo toto jednání co nejdříve obnoveno a k jeho schválení došlo v co nejkratší možné době.

Rok 1964 přinesl řadu změn. Martin Luther King se stal, podle časopisu Time, mužem roku. Byl prvním černochem, který takovéto ocenění získal. Prezident Johnson brzy poté, co obnovil jednání o občanských právech, přišel s projektem „Velké společnosti“. Jeho plán spočíval ve vytvoření té nejvyspělejšího a nejdokonalejšího společenského uspořádání, které na světě zatím nemá obdoby, a který by byl hodný následování. Doufal, že se Spojeným státům podaří snížit chudobu na co možná nejnížší mez, pokud možno vymítit úplně, ukončit rasovou diskriminaci a bezpráví ve společnosti a zajistit sociální spravedlnost.

Zákon o občanských právech nakonec vstoupil v platnost ve své úplné podobě v květnu 1964. V zákoně byla poprvé přiznána všem Afroameričanům práva, která byla pro bílé samozřejmostí. Afroameričanům po celé zemi bylo konečně přiznáno volební právo a zákon zavedl rovnoprávnost mužů a žen. „*Je právoplatně označován za nejdůležitější krok na cestě k emancipaci pohlaví i etnických a náboženských menšin od schválení Listiny práv v roce 1791.*“⁴⁰ Slavnostního přijetí se zúčastnili v Bílém domě nejdůležitější zástupci hnutí za práva Afroameričanů. Další část zákona upravoval vztahy mezi bílými a černými obyvateli a zakazoval diskriminaci ve většině oblastí veřejného života.

Jednalo se o:

- *zákaz diskriminace při užívání veřejných míst – restaurací, hotelů, divadel, parků, bazénů, knihoven, pláží a hřišť*

⁴⁰ Citace převzata z: HEIDEKING Jürgen, *Američtí prezidenti, 41 portrétů od George Washingtona po Billu Clintona*. Vydalo nakladatelství Prostor, Praha, v roce 1999, str. 432.

- *zákaz diskriminace při přijímání do zaměstnání ve všech podnicích, které mají více než 100 zaměstnanců.*⁴¹

Na dodržování tohoto zákona mělo dohlížet přímo Ministerstvo spravedlnosti a mělo práva zasahovat v případě jeho nedodržování, stejně tak i v případě nedodržování desegregace školství. Ti, kteří zákon nedodržovali, byli potrestáni pokutou, v závislosti na závažnosti trestního činu. Ministerstvo mělo také za úkol rozdělit mezi jednotlivé státy finanční dotace, které by jim pomohly uvést tento zákon v život. Byly také ustaveny dozorcí komise, které nad jeho dodržováním dohlížely a stanovovaly výši finančního příspěvku.

I přes obrovskou obsáhlost zákona o občanských právech, našly se i zde mezery a oblasti rasové diskriminace, které v něm popsány nebyly. V neposlední řadě byla i obrovskou překážkou sama společnost. Přestože úsilí vůdců hnutí za práva černochů vedlo k získání množství bílých na svou stranu, stále byla velká část společnosti uzavřena změnám tohoto druhu. Desetiletí oddělená a zkostnatělá společnost, navyklá na určité stereotypy se nedokázala ze dne na den přizpůsobit nové situaci. I přes dlouhou cestu, kterou hnutí urazilo a pokroky, kterých dosáhlo, nebylo možné ze dne na den spojit černou a bílou Ameriku.

Co čekalo Spojené státy v této oblasti v budoucnu? Na tuto otázku se Martin L. King pokoušel odpovědět ve své nové knize „*Proč nemůžeme čekat?*“ Amerika se obávala, co ještě mohou černoši chtít, když dosáhli svého v otázce občanských práv. I na tuto otázku King v knize odpověděl. „*Černoši chtějí absolutní svobodu a rovnoprávnost, ne v Africe nebo jiné vymyšlené zemi, ale právě v této zemi a hned.*“⁴²

6. 1. Kam kráčíš, Ameriko?

King byl přesvědčen, že Spojené státy svého cíle a vize o Velké společnosti, za předpokladu velkého úsilí, dosáhnou. Jeho předpoklad nebyl bohužel úplně správný a společenské klima a charakter hnutí za práva černochů se v polovině 60. let začal měnit. Změnu charakteru hnutí odstartovala událost, ke které došlo v Harlemu v New Yorku, 16. června 1964. Tamější policista zastřelil patnáctiletého černošského chlapce Jamese Powella, který jej údajně ohrožoval nožem. Vzhledem k tomu, že policista byl bílý a chlapec i svědci

⁴¹ Znění zákona převzato z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 84.

⁴² *Ibidem*, str. 85.

černí, nikdo s vyšetřováním příliš nespěchal. Incident ale vyvolal výbuch rasových nepokojů, ke kterým docházelo napříč New Yorkem i ostatních velkých měst.

Prezident Johnson si s událostmi „dlouhého horkého léta“ sám nevěděl rady, požádal proto M. L. Kinga, aby mu pomohl situaci uklidnit. King byl ovšem také bezradný, zde byla situace jiná, než když se snažil aktivizovat černochoy žijící na Jihu, aby se probudili z letargie a začali jednat. Nepokoje, ke kterým nyní docházelo ve větších městech, a které měli na svědomí ve většině případů mladí černoši z tamějších ghatt, měly odlišný charakter. Právě bída a bezútěšný život v těchto ghettech vyvolaly mezi tamějšími obyvateli takovéto projevy rasové nenávisti. Tato ghetta se stala časovanou náloží, kterou mohla odpálit sebemenší záminka, tudíž se ani King u prezidenta nemohl zaručit, že zdejší situaci dokáže uklidnit.

Nepříznivé události tohoto roku přerušila alespoň jedna pozitivní zpráva. Jednalo se udělení Nobelovy ceny míru pro Martina Luthera Kinga. O tom, že obdržel Nobelovu cenu, se King dozvěděl v nemocnici, kde se zotavoval z nervového vypětí, které bylo pravděpodobnou příčinou jeho zhoršeného zdravotního stavu. Do Osla na slavnost předávání ovšem dorazil v doprovodu početné družiny a pronesl zde projev, ve kterém projevil víru v Ameriku a v budoucnost. Po návratu domů do Států jej čekalo bouřlivé přivítání. Na svém harlemském projevu vyjádřil radost nad tímto oceněním, ale zároveň nutnost nepolevovat v úsilí a dosáhnout pokroku v oblasti volebních práv, které ještě nezaručovalo všem Afroameričanům možnost volit, bez různých omezení, která jim to do této chvíle neumožňovala. Odměnu, kterou získal, si rozdělily tři organizace bojující za rovnost Afroameričanů a byly použity na boj za dosažení úplného volebního práva. Po cestě z Osla se King ještě zastavil ve Washingtonu, kde se setkal s prezidentem, spolu, s nímž vedl debatu ohledně otázky komplexního volebního práva. Johnson oponoval, že tak brzo po schválení zákona o občanských právech je nemožné, aby Kongresu předložil další takto obsáhlý návrh. King tedy musel opět jednat sám za sebe.

Na konci tohoto roku se dal do pohybu tzv. projekt Alabama, který měl prostřednictvím kampaní pomoci k registraci těch černochoů k nadcházejícím volbám, kteří měli k této registraci oprávnění. Registrace co největšího počtu voličů by přinutila vládu přinejmenším jednat o novém návrhu zákona o volebním právu. Tyto kroky byly nutné, protože zákon o občanských právech v některých případech nepostihoval diskriminaci Afroameričanů v oblasti volebního práva. Bohužel se registrace voličů nevyvíjela podle

Kingových představ, obzvláště alarmující byl počet zaregistrovaných voličů ve městečku Selma, opět ve státě Alabama. Ten nepřesáhl 3%⁴³. Organizátoři projektu Alabama zde zorganizovali několik ohromných demonstrací, jejichž prostřednictvím doufali v obrat v oblasti volebního práva.

Zatímco v Selmě probíhala tato akce, která si opět zachovávala svůj nenásilný charakter, i přesto, že proti demonstrantům bylo zasahováno a mnozí, opět včetně Kinga, byli zatýkáni, na jiných místech Spojených států docházelo běžně k násilným střetům mezi černými a bílými. Brzy oběhla Spojené státy zpráva, že byl zastřelen Malcolm X. Až do chvíle své smrti urazil Malcolm dlouhou cestu a stal se pro svůj vliv velmi uznávaným. Opustil Černé muslimy a snažil se sám založit organizaci, která by nebyla tak radikální, ale na druhou stranu důraznější v prosazování práv Afroameričanů, než stávající organizace bojující za tento cíl. Sám King jeho úsilí velmi ocenil a hlavně jeho přechod od radikálního nacionalismu k větší spolupráci s ostatními. Jeho smrt, ke které došlo 21. února 1965, byla připisována právě radikálním Černým muslimům, ale vinu popírali, zůstane tak pravděpodobně také obestřena tajemstvím.

6. 2. Pochod Selma – Montgomery

Na Jihu stále probíhaly demonstrace za volební právo černochů, které by nebylo omezováno úředními obstrukcemi. King na tuto skutečnost upozornil i prezidenta Johnsona a seznámil ho se svým plánem uskutečnit pochod Selma – Montgomery. První pokus o pochod ze Selmy do Montgomery se uskutečnil 7. března 1965. Účastníci této akce byli na mostě E. Pettruse velmi tvrdě rozehnáni policisty s obušky, po jejichž zásahu zůstalo na místě několik desítek zraněných. Celou událost vysílala po celých Státech televize, obrázky z místa neštěstí opět naplnily celostátní deníky. Všichni obviňovali guvernéra Wallace, že dovolil takto zasáhnout proti umírněné akci, jíž pochod bezpochyby byl. Wallace se k celé situaci postavil po svém a zakázal demonstrace, v domnění, že takto předejde těmto střetům.

I přes zákaz King zorganizoval nový pochod, jehož datum byl stanoven na 9. března. Nicméně z obav o zdraví a život svých následovníků jej odvolal. Přesto, že pochod nebyl

⁴³ Statistické informace převzaty z: RYSKOVÁ Světлана, *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 92.

uskutečněn, rasisté napadli tři bílé duchovní, kteří přijeli podpořit Afroameričany v jejich úsilí. Jeden z nich byl dokonce zabit. Zvedla se ohromná vlna nespokojenosti a pobouření, že v takovéto situaci ještě nezakročila vláda. Nyní se vůdci černochoů obrátili přímo na prezidenta s žádostí, aby v celé situaci zakročil. Zatímco prezident Johnson mlčel a vyčkával, zda se situace sama neuklidní, do Selmy se sjížděl stále větší počet lidí, aby podpořili černochoy.

Když Johnson viděl, že situace se sama od sebe neuklidní, vystoupil s projevem, ve kterém konečně vyjádřil svou žádost Kongresu a vyslovil návrh nového zákona o volebním právu. I přes to pokračovaly v Selmě střety policistů se shromážděnými účastníky chystaného pochodu. Další pochod již byl povolen a jeho účastníci byli doprovázeni vojáky Národní gardy. K jeho uskutečnění došlo 21. března 1965, a když došel až do Montgomery, o čtyři dny později, počet jeho účastníků čítal okolo 35 000.⁴⁴ Na konci této cesty pronesl M. L. King další ohnivý projev, ve kterém vyjádřil nutnost pokračování cesty, na kterou se v 50. letech vydal. Po výhrůžkách hospodářským bojkotem se sešel také guvernér Wallace s hlavními představiteli pochodu a na schůzce přislíbil, že nebude bránit registraci černošských voličů.

Pochod Selma – Montgomery měl i pozitivní vliv na projednávání nového volebního zákona v Kongresu. Zde se jednání dala velmi rychle do pohybu. Výsledky byly zřejmé již v květnu tohoto roku, kdy zákon odhlasoval Senát, Sněmovna jej odhlasovala v červenci a 9. srpna 1965 jej podepsal prezident. Zákon o volebním právu z roku 1965 „zakazoval jakoukoliv diskriminaci voličů při registraci a uplatňování volebního práva. Ustanovoval, že v těch státech, kde je do volebních seznamů zapsáno méně než 50% obyvatel s volebním právem, musí být zrušeny všechny zkoušky a testy gramotnosti.“⁴⁵ Dodržování zákona měly zajistit inspekce z Ministerstva spravedlnosti.

Zákon o volebním právu byl po zákonu o občanských právech druhým důležitým mezníkem tohoto období, díky kterému se Afroameričané přiblížili ke splnění svého snu, jak jej King nastínil při svém proslovu u památníku Abrahama Lincolna, během washingtonského pochodu. Stejně jako zákon o občanských právech, byl i tento zákon prisuzující všem volební právo přijat částečně díky strukturální změně politiky, mimo jiné díky tomu, že v čele země

⁴⁴ Číselný údaj převzat z: TINDALL D. George, SHI E. David. *Dějiny spojených států amerických*. Vydalo nakladatelství Lidové noviny, Praha, v roce 1998, str. 702.

⁴⁵ Citace převzata z: RYSKOVÁ Světlana, *Martin Luther King*, vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, str. 97.

stál prezident, který se o občanská práva zajímal a také díky voličům, volající po změnách zděšení akcemi segregacionistů, kteří proti zrovnoprávnění stále zarytě bojovali.

Ale ani tyto kroky nemohly vyřešit celkovou situaci, která prozatím v zemi panovala. Od této chvíle se dějiště nepokojů přesunulo do velkých amerických měst a přestaly mít charakter nenásilných protestů. King si tuto skutečnost velmi dobře uvědomoval a rozhodl se svou pozornost přesunout právě do této oblasti. Sám ovšem neměl zkušenosti s životem v ghettech a tamějšími poměry. Musel pracovat na plánu, jak situaci vyřešit, jak zabránit černošské mládeži v páchání násilí. Obával se, že situace směřuje k nepokojům, které mohou přinést mnoho obětí, a ve svých obavách se nemýlil. I přes všechny překážky, ale Martin Luther King nepolevoval ve svém úsilí o spravedlivější Ameriku a to až do své smrti.

Závěr

Na počátku této práce jsem si stanovila cíl zjistit, co bylo příčinou tak masové akcelerace hnutí za zrovnoprávnění Afroameričanů ve Spojených státech v 50. a 60. letech. Z množství literatury se může zdát, že před Rosou Parksovou a bojkotem v Montgomery nebylo nic. Ale bylo by milné domnívat se, že hnutí vzniklo tímto způsobem ze dne na den.

Až do poloviny 20. století, byli černoši vůči svým právům ve většině případů pasivní. Vztahovali se na ně segregační zákony, do nedávné doby se nacházeli v postavení otroků. I přes skutečnost, že otroctví bylo zrušeno již před téměř 150 lety, nelze říci, že od té doby by měli Afroameričané stejné postavení a práva jako jejich bílí spoluobčané. Nicméně až do chvíle, než přišla na scénu Rosa Parksová, se odehrálo množství podobných událostí, bojkotů, protestů, kdy se Afroameričané snažili zlepšit svá práva a na to se často zapomíná. Jenže právě tyto dílčí události, které sice neměly delší trvání, připravily půdu pro nadcházející období.

I když vření ve společnosti bylo citelné na každém kroku, doposud chyběl Afroameričanům ten správný impuls, aby za svá práva začali bojovat. Stále důvěřovali vládě této země, že jejich problémy vyřeší. Nicméně mezníkem událostí se stalo zatčení Rosy Parksové v městečku Montgomery za porušení segregačních zákonů. Ve stejnou chvíli, na stejném místě, působil jako reverend ve městě Martin Luther King, jež se velmi zajímal o občanská práva a rasovou diskriminaci. Zatčení paní Parksové bylo roznětkou k „výbuchu“ nespokojenosti černochoů. V čele s Kingem, který se projevil jako přirozený vůdce, schopný stanovit reálné cíle, uspořádali bojkot autobusové dopravy, díky němuž konečně dosáhly pokroku na poli občanských práv. Na konci bojkotu byla segregovaná autobusová doprava označena za nezákonnou.

Motivován úspěchem, M. L. King se rozhodl ve svém úsilí o zrovnoprávnění Afroameričanů pokračovat, i když byli jemu, i jeho stoupencům stavěny do cesty značné překážky. I přes odpor na straně bílých, se i zde setkal s podporou od obyčejných lidí i ze strany vlády. Již prezident Eisenhower měl v plánu dosáhnout na poli občanských práv co největšího pokroku, stejně tak jeho následovníci Kennedy a Johnson. Byl to právě Eisenhower, který pochyboval o tom, zda bude americká společnost ochotna přijmout Afroameričany mezi sebe jako sobě rovné, i přes to, že bude jejich rovnost zajištěna příslušnými zákony. Svým tvrzením nebyl daleko od pravdy.

Politické špičky nicméně velmi dobře věděly, že nemohou na mezinárodním poli vystupovat jako supervelmoc, která je oporou pro ostatní, aniž by nevyřešily problémy na domácí půdě, obzvláště když hrozilo, že se studená válka přerodí v otevřený konflikt. Všichni prezidenti té doby, od Eisenhowera po Johnsona se snažili problematiku občanských práv vyřešit, ale naráželi na odpor vlád jednotlivých států, převážně na Jihu.

I přes viditelné úspěchy v podobě zákona o občanských právech (1964) a volebního zákona (1965), kterých hnutí během takto krátké doby dosáhlo, naráželi černoši stále na projevy nenávisti ze strany bílých. Americká společnost měla tato pravidla o rozdělené společnosti zažitá po řadu desetiletí a své zvyky nemínila změnit ze dne na den. Vrcholné orgány spojených států, prezident a Kongres, postupovali v záležitostech kolem občanských práv a zrušení segregace jen velmi opatrně, z obav ze ztráty důležitých hlasů voličů.

Americká společnost přijímala změny jen opatrně, obávala se změnit dosavadní způsob života, na který byla zvyklá po několik desetiletí. Pohled na Afroameričany byl po staletí obestřen předsudky, podle kterých jim bílí vytvořili místo ve společnosti. Boj za občanská práva hrozil tím, že se Afroameričané z tohoto místa vymaní.

Martin Luther King věřil, že i přes to, že tehdejší společnost byla plná zloby a násilí, pokud hnutí vytrvá ve svém úsilí, nakonec přijde den, kdy si budou všichni rovni. Přesně tak, jak tuto představu vyjádřil ve svém projevu „*I have a dream...*“. Vliv hnutí za občanská práva na rasové vztahy a na sociální strukturu byl značný i přesto, že Amerika ještě nebyla plně připravena na přijetí úplné rovnosti pro všechny rasy. Jasně ukázalo, že není nutné snášet útlak, že kolektivní akce může změnit situaci. Pomohlo tak vzniknout dalším hnutím, ať se již jednalo o ženské hnutí či hnutí za práva latinoameričanů a jim podobným.

Summary

The main goal and idea of this thesis was to answer the question what was the reason of mass acceleration of Civil right movement. I considered, that the events in Montgomery, Rosa Parks imprisonment and bus boycott, was crucial moment for the movement. It was the first time, when the African-Americans fought together for their rights. Previously, there were attempts to make progress in civil rights, but mostly ended without much success. These attempts formed the basis for later period.

Initially, the movement missed a clear goal and the way to achieve it. Martin Luther King fills this gap. He brought realistic proposal, through which was possible made a progress in process of desegregation. The first achievement was the abolition of segregation in public transportation. This inspired King to continue to fight for the rights of African-Americans.

The movement constantly encountered the resistance of the whites. American society was not ready for such a change. She had deeply rooted ideas about the organization of society, where the black man had reserved place deep, under white people.

American politicians saw in the African-American potential voters whose votes they could get on the top of their career. Moreover, America could not stand before the world as a stable democracy and partner of the West during the Cold War, when at home she faced with such problems. Therefore, politicians tried to enforce new proposals for changes in civil rights. They often met with the resistance, mostly from the Southern congressmen.

Despite all the obstacles and injustice movement continued its efforts until he reached the approval of the Civil Right Act (1964) and Voting Right Act (1965). King believed that American society can, despite all the anger and violence, achieve full equality, exactly as he expressed in speech „*I have a dream*“.

Použitá literatura

BRANCH Taylor. *Parting the waters. America in the King years 1954 – 63*. Vydalo nakladatelství Simon and Schuster Building, New York, v roce 1988, 1064s., ISBN 0-671-46097-8.

CHAFE H. William. *Civilities and civil rights. Greensboro, North Carolina, and the Black Struggle for Freedom*. Vydalo nakladatelství Oxford university press, New York, v roce 1980, 282s., ISBN 0-19-502919-4.

DALLEK Robert. *Kennedy, Nedokončený život John F. Kennedy 1917 – 1963*. Vydalo nakladatelství Argo, Praha, v roce 2003, 682s., ISBN 80-7203-754-4.

DVOŘÁKOVÁ Vladimíra. *Spojené státy americké, Společnost a politika*. Vydalo nakladatelství Libri, Praha, v roce 2002, 298s., ISBN 80-7277-141-8.

HACKER Andrew. *Two Nations. Black and white, separate, hostile, unequal*. Vydalo nakladatelství Ballantine books, New York, v roce 1995, 283s., ISBN 0-345-40537-4.

HALBERSTAM David. *Černobílé desetiletí, Padesátá léta a Spojené státy*. Vydalo nakladatelství Prostor, Praha, v roce 2002, 732s., ISBN 80-7260-074-5.

HEIDEKING Jürgen. *Američtí prezidenti, 41 portrétů od George Washingtona po Billa Clintona*. Vydalo nakladatelství Prostor, Praha, v roce 1999, 560s., ISBN 80-7260-012-5.

RYSKOVÁ Světlana. *Martin Luther King*. Vydalo nakladatelství Horizont, Praha, v roce 1988, 140s., ISBN 40-080-88.

TINDALL D. George, SHI E. David. *Dějiny spojených států amerických*. Vydalo nakladatelství Lidové noviny, Praha, v roce 1998, 897s., ISBN 80-7106-088-7.

WADE Craig Wyn. *The Fiery Cross. The Ku-Klux-Klan in America*. Vydalo nakladatelství Simon and Schuster, Inc., New York, v roce 1987, 526s., 0-671-65723-2.

Internetová databáze

FRIEDMAN J. Michael, *Free at Last*. Vydalo Bureau of International Information Programs, v roce 2008. Citováno dne: 4. 7. 2013. Dostupné z: <http://www.america.gov>.

HINES H. Ralph, PIERCE E. James. *Negro Leadership after the Social Crisis: An Analysis of Leadership Changes in Montgomery, Alabama*. Vydal Clark Atlanta University, v roce 1965, str. 169. Práce je součástí Phylon (1960-), Vol. 26, No. 2 (2nd Qtr., 1965), pp. 162-172. Citováno dne: 15. 7. 2013. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/273631>.

JONES W. Beverly, *Before Montgomery and Greensboro: The Desegregation Movement in the District of Columbia, 1950-1953*. Vydal Clark Atlanta University v roce 1982, str. 154. Citováno dne 16. 7. 2013. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/274463>.

McWHORTER Diane, *The Enduring Courage of the Freedom Riders*. Vydal The JBHE Foundation, Inc, v roce 2008, str. 66. Článek součástí díla The Journal of Blacks in Higher Education, No. 61 (Autumn, 2008), pp. 66-73. Citováno dne: 20. 7. 2013. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40407321>.

SCHWARTZ Barry, *Collective Forgetting and the Symbolic Power of Oneness: The Strange Apotheosis of Rosa Parks*. Práce je součástí Social Psychology Quarterly, Vol. 72, No. 2 (Jun., 2009), pp. 123-142. Vydala American Sociological Association, v roce 2009. Str. 127. Citováno dne: 15. 7. 2013. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/25593914>.